

Desember 2005 - 19. årgang

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening
Tilsluttet Norges Handikapforbund

Hydraulikkoljer
og organofosfater
– Hva skjer?

Statens
arbeidsmiljøinstitutt

STAMI

= kunnskap om arbeid,
sykdom og helse

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening (A.L.F)
Tilsluttet Norges Handikapforbund (NHF)

Besøksadresse:

Schweigaards gate 12

Postadresse:

Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

Telefon 24 10 24 00 / 25 36

Telefaks 24 10 24 99

E-post helseskader@nhf.no

Kontaktperson i NHF: Bente N. Bird

A.L.Fs internettside: www.alfnorge.no

Ansvarlige redaktør: A.L.Fs hovedstyre

Layout: Torill Older

Trykk: Allservice AS

Forsidebilde: Jan Arne Dammen

A.L.Fs hovedstyre:

Leder:

Lars Kristian Hille

Postboks 168, 4502 Mandal

Telefon 38 26 11 65 / Mobil 91 30 88 73

Telefaks 38 26 55 62

E-post: kr-hil@frisurf.no

Nestleder:

Oddvar Petersen

Liakollveien 28 B, 1259 Oslo

Telefon 24 10 25 36 (kl 10 - 15)

Mobil 45 01 80 65

Telefaks 24 10 24 99

E-post: helseskader@nhf.no

Styremedlemmer:

Frode Steen Gunstensen

Moen, 6440 Elnesvågen

Telefon 71 26 50 82 / Mobil 99 74 66 72

Telefaks 71 26 50 82

E-post: frode@alfnorge.no

Jens Olav Solli

Gamle Sandvigs vei 21

4816 Kolbjørnsvik

Telefon 37 01 11 25 / Mobil 90 60 12 33

E-post: jensolli@start.no

Geir Werner

Norderhovgt. 34, 0654 Oslo

Mobil 92 82 06 75

E-post: geir.werner@chello.no

Varamedlemmer:

Leif G. Morland

Venusveien 40, 9024 Tomasjord

Telefon 77 63 95 96

E-post: leifgm@online.no

Peder Øyvind Håvik

6240 Ørskog

Telefon 70 27 06 41 / Mobil 95 93 58 30

E-post: pederhaavik@adsl.no

Grethe Lian

Ilsvikveien 21 B, 7018 Trondheim

Telefon 73 52 90 58 / Mobil 40 47 28 02

E-post: grlian@online.no

Bjørn-Erik Reiersen

Marielund 21 B, 9511 Alta

Mobil 91 55 76 00

E-post: reiersen@hoved.net

Jan Bakken

Åveitbakken 1 A, 2609 Lillehammer

Telefon 61 25 48 75 / Mobil 92 03 41 53

E-post: ja-torb@online.no

Innhold

Flere hundre kan få millionerstatning	5
Depressive personer kan også få løsemiddelskade!	6
Ulykker	7
Hydraulikkoljer og organofosfater – Hva skjer?	8
STAMI = kunnskap om arbeid, sykdom og helse	12
For vanskelig å få tidsbegrenset uførestønad	14
Aetat som maskin?	16
Syke av eksponering i Nordsjøen	17
Viktig milepæl	18
Tillitsvalgte manglet tillit	21
Kjemikalier i arbeidsmiljøet som årsak til astma	22
Nytt fra lokallagene	23
Må utredes på nytt	28
YL - seminar	29
Flere verksteder nær stengt	30
Dørene åpnes til den politiske arenaen	31

A.L.Fs hovedstyre

Leder Lars Kristian Hille
Medlem av fagrådet
Økonomi - administrativt ansvar

Nestleder Oddvar Petersen
Medlem av fagrådet
Media- og prosjektansvarlig

Styremedlem Frode Steen Gunstensen
Leder for redaksjonskomiteen

Styremedlem Jens Olav Solli
Lokallagskontakt

Styremedlem Geir Werner
Sekretær

Varamedlem Leif G. Morland

Varamedlem Peder Øyvind Håvik
Redaksjonskomiteen

Varamedlem Grethe Lian
Likemannsansvarlig

Varamedlem Bjørn-Erik Reiersen
Lokallagskontakt, Internett

Varamedlem Jan Bakken
Lokallagskontakt

Våre problemer

Vår hverdag er full av store og små problemer, og selvsagt er jo helse og ikke minst besøk i de ulike helse-relaterte kontorer – en stor del av våre problemer og merkelige opplevelser.

Noen av oss er så heldige å ha en primærlege som er faglig godt oppdatert og som har nese for at våre mangeartede problemer kan kobles mot yrkesbakgrunn – men det er nok dessverre kun et fåtall som opplever dette.

I Vest Agder har vi etter hvert fått en velfungerende "likemannstjeneste" hvor vi blant annet er meget aktive på å være "følge" ved legebesøk, spesialistutredning etc. og fra disse får jeg mange tilbakemeldinger på hvordan både spesialist- og primærhelsetjenesten fungerer.

Noe er positivt og noe er direkte skremmende.

Ett særtrekk ved begge ovennevnte helsetjenester er at leger og psykiatere er akademisk utdannet og av vår oppfatning ikke alltid innehar de nødvendige kunnskaper eller erfaringer fra yrkeslivet når det gjelder vurdering av eksponeringsforhold og konsekvenser.

Dette er åpenbart en svakhet i helse- og utredningsapparatet – nettopp den totale mangel på erfaring med de ulike arbeidsplasser og hvordan påvirkning av ulike produkter kan slå i alle retninger – uavhengig av yrkestittel.

En av våre likemann sier ofte at om en maler, en sveiser og en snekker, står side om side i trange rom med sin yrkesutøvelse, så vil alle tre selvsagt bli påvirket og skadet, men dette er det liten forståelse for i helsevesenet – til tross for at vi har tatt dette opp i enkeltsaker - gang på gang.

Det er et manglende mellomledd i yrkesutredning. Nemlig det mellomledd som innehar både kompetanse til å skrive en yrkeshistorikk som gir mening for en utreder, og som har kjennskap til de ulike arbeidsplasser og deres spesielle påvirkningspotensialer, i tillegg til å ha viten om hvilke produkter som i kraft av sine egne faremomenter eller i kombinasjon med andre produkter – gir helseskader.

Våre likemenn opplever også at spesialister sier at produkter som åpenbart er farlige ikke finnes på deres vurderingslister – når det gjelder arbeidsmiljøpåvirkning.

Det går snart ikke en dag uten at vi får informasjon om nye skadetilfeller hvor vi ikke har hatt nok kjennskap til farene fra før, eller hvor arbeidsgiversiden ikke ønsker kartlegging som kan gi kunnskap og bedre helseforhold.

Hvem hadde trodd at sykehus skulle produsere uføretrygdete på grunn av arbeidsmiljøskader eller at olje- og kjemiske produkter skulle medføre svært alvorlige og dødelige helsepåvirkninger – men det er dessverre en realitet.

LEDEREN HAR ORDET

Lars Kristian Hille

Spesialisthelsetjenesten er i mine øyne i dag sørgelig i bakleksa når det gjelder oppdatering om nye helse-skadelige produkter, kombinasjoner og tilsetninger i ulike produkter, samtidig som det mangler ett praktisk mellomledd – som nevnt ovenfor.

Alt tallmateriale i statistisk sammenheng er uten muligheter for å lese spesifikke tall for yrkesskade/yrkessykdom, og dette medfører at dette tallmateriale ikke gir signaler om vår situasjon til politikere og offentlige myndigheter.

Dette vil vi ta opp med legeförening og rette myndigheter for å forsøke å få en korrekt belysning av de store problemer som arbeidsmiljøskader medfører for den enkelte og samfunnet.

Et smil koster så lite . . .

Vi vet og har erfart at medisiner og tilrettelegging kan hjelpe oss gjennom dagene i vår travle og stressede verden. Ja, det er til hjelp både for oss og for våre nærmeste medmennesker.

Dette gjelder ikke bare oss i vår forening, men også for de fleste andre lidelser som mennesker har her i landet. Jeg leser i VG den 12. oktober i år at medisiner for ADHD-pasienter er øket med hele 80 % de siste to årene. Det har vært store mørketall.

Mørketallene vet vi er der for oss med vår lidelse også, så behovet for hjelp og støtte vil nok øke for oss også.

Jeg tror imidlertid at vi må og kan bidra med ting til hjelp for oss selv. Ja, hver enkelt av oss kan gjøre små enkle ting hver dag. I den forbindelse har jeg lyst til å skrive ned noe som er hentet fra et sitat i en bok jeg leser litt i. Boken heter "Verdier for livet", av Asbjørn Kvalbein, men det er ikke nevnt hvor sitatet er hentet fra. Jeg siterer bare litt:

"Et smil koster ikke mye, men skaper mye. Det beriker den som får det uten å gjøre den fattigere som gir det. Smilet kommer i et øyeblikk, men minnet om det kan vare evig. Et smil skaper lykke, og er tegnet på vennskap. Det er naturens beste medisin mot vansker. Det er ikke verd noe for noen før det gis bort. Noen mennesker kan ikke smile, de orker ikke lenger, men smil til dem også, for de trenger det like mye.

Det fine med smilet er at det er smittsomt, og du får det ofte i retur. Et smil skaper et nytt smil, og det varmer våre hjerter. Et smil er likt på alle språk.

Frode Steen Gunstensen

Dersom du er en som ikke kan smile, så bare prøv å herme etter en som kan det."

Ja, det hjelper med et smil, både til mennesker som lider og har det vondt, og som trenger hjelp i hverdagen, og ikke minst for den som smiler selv. Bare prøv så skal du få se.

Følger du med på A.L.Fs nettsider - www.alfnorge.no?

Flere hundre kan få millionerstatning

Av Asle Hansen, Dagbladet

FLENGENDE KRITIKK: Overlege Håkon Lasse Leira ved arbeidsmedisinsk avdeling på St. Olavs Hospital mener Sykehuset Telemark gjentatte ganger har gitt løsemiddelskadde feilaktige, psykiske diagnoser.

Av 825 pasienter Sykehuset Telemark har utredet for løsemiddelskade, har bare 18 prosent fått sykdommen som diagnose. Resten av landets yrkesmedisinske avdelinger er mildt sagt opprørt.

- Jeg tror årsaken til at så få får diagnose løsemiddelskade fra Sykehuset Telemark ligger snublende nær det Dagbladet har skrevet om denne uka. Det dreier seg om feildiagnostisering, sier overlege Håkon Lasse Leira ved arbeidsmedisinsk avdeling på St. Olavs Hospital.

Sykehuset Telemark HF opplyser at den omstridte psykologen, som Dagbladet har satt søkelys på denne uka, har deltatt i 825 løsemiddelutredninger fra 1995 til i dag. Psykologen har samarbeidet med sykehuset siden 1989, så det reelle antallet utredninger er enda høyere.

At bare 18 prosent av utredningene på yrkes- og miljømedisinsk avdeling på Sykehuset Telemark har endt i løsemiddeldiagnose, står i grell kontrast til landets øvrige yrkesmedisinske avdelinger.

Haukeland universitetssykehus i Bergen opplyser at hele 50 prosent av deres utredninger gir diagnose løsemiddelskade.

Ullevål universitetssykehus i Oslo opplyser at rundt 30 prosent får diagnosen hos dem.

St. Olavs Hospital i Trondheim sier at mellom 30 og 40 prosent av pasientgruppa får diagnose.

Universitetssykehuset i Nord-Norge opplyser at de ikke har tilgjengelige tall.

Avslørte feil

- Vi har fått en håndfull saker fra Telemark til ny vurdering her hos oss. I samtlige av disse sakene har

vi endret diagnosen til løsemiddelskade. Det dreier seg ikke om panikkangst og skjulte depresjoner, sier Håkon Lasse Leira. Dagbladet kan dokumentere over 50 konkrete tilfeller av at Sykehuset Telemark har stilt gale, psykiske diagnoser på løsemiddelskadde. Etter at saken startet i Dagbladet tirsdag, er Arbeidsmiljøskaddes landsforening blitt kontaktet av 53 mennesker med liknende historier.

- Her er det trolig så mange mennesker som har gått glipp av sine rettigheter at det kan være snakk om en erstatningssum i hundremillionersklassen, sier Leira til Dagbladet.

Kritiske

Avdeling for arbeidsmedisin på Ullevål universitetssykehus oppgir at rundt 30 prosent av dem som blir henvist med mulig løsemiddelskade, får en såkalt tentativ diagnose om skade.

- At vesentlig færre får diagnose løsemiddelskade fra Sykehuset Telemark kan nok henge sammen med at de bruker en psykolog som synes å vektlegge mer det psykiske som primær årsak til pasientenes problemer. Vi på de andre yrkesmedisinske avdelingene i landet, vurderer muligens i større grad eventuelle psykiske funn til å være sekundære til løsemiddel-skaden, sier avdelingsoverlege Finn Levy på Ullevål universitetssykehus.

Tid for gjennomgang

Også på Haukeland reagerer de på de sprikende tallene.

- Når Telemark stiller så mange færre løsemiddeldiagnoser enn oss andre, er tida moden for å ha en gjennomgang av dette. Derfor er det veldig positivt at dette blir gjort kjent for offentligheten, sier avdelingssjef Tor Aasen ved yrkesmedisinsk avdeling på Haukeland universitetssykehus.

Klinikkssjef Jostein Todal på Sykehuset Telemark sier at sykehuset avventer resultatet av tilsynssaken Helsetilsynet har åpnet mot dem, og at de vil forholde seg til det tilsynet kommer fram til.

Depressive personer kan også få løsemiddelskade!

Diagnostikk av løsemiddelpasienter har vært diskutert i pressen på vårparten i år. Det finnes ingen nasjonale retningslinjer som er formelt vedtatt når det gjelder slik diagnostikk. Det har vært avholdt to konsensusmøter om temaet, men noe ulik praksis har utviklet seg ved ulike institusjoner, uttaler spesialist i klinisk nevropsykologi Rita Bast-Pettersen ved STAMI. Hensynet til at pasienter faktisk kan ha flere lidelser må ikke glemmes.

Av nestleder Oddvar Petersen og Ingvil Bjørnæs, STAMI

På bakgrunn av de mange henvendelsene som ble gjort til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening i forbindelse med ”tvilsomme psykiske diagnoser” ved Sykehuset Telemark, og i etterkant av Dagbladoppslagene med spørsmål om saken, ser vi det som spesielt viktig å presentere noen utsnitt fra dr. psychol., Rita Bast-Pettersens artikkel om temaet. Artikkelen er i sin helhet for plasskrevende til at vi kan gjengi den i ”Syndrom”, men er å finne i Norsk Nevropsykologisk Forenings hjemmesider for interesserte som vil lese hele artikkelen. Bruk adressen som er gjengitt nedenfor.

Saken ble i sin tid anmeldt av A.L.F til Helsetilsynet, men i skrivende stund har vi ikke kjennskap til noen reaksjoner derfra. Vi håper på en snarlig uttalelse, slik at de som venter på svar kan få vite noe snart.

Rita Bast-Pettersen skriver i sin artikkel at generelt har man i Norge vært enige om følgende kriterier ved diagnostikk av løsemiddelskade:

1. Dokumentert og tilstrekkelig eksponering
2. Klinisk bilde i form av
 - a) typiske symptomer og
 - b) funn på nevrologiske og/eller nevropsykologiske undersøkelser

3. Annen organisk lidelse rimelig godt utelukket
4. Primær psykisk lidelse rimelig godt utelukket.

I pressen har det vært reist spørsmål ved hva slags tester nevropsykologer anvender ved slike utredninger.

- Det er stort sett konsensus i fagmiljøet om bruk av nevropsykologiske tester som måler oppmerksomhet, tempo, hukommelse og et mål for generell intellektuell funksjon, sier Bast-Pettersen. Tester for motorikk og reaksjonsevne brukes også i varierende grad av forskjellige psykologer.

I noen fagmiljøer kan det ha blitt lagt litt for stor vekt på bruk av personlighetstester og skalaer for vurdering av selvopplevde plager og psykopatologi.

- Jeg har i egen praksis sett flere eksempler på at pasienter som både har dokumentert ”tilstrekkelig” eksponering til å kunne gi løsemiddelskade og funn ved nevrologisk eller nevropsykologisk undersøkelse allikevel risikerer å få psykiatrisk diagnose pga. nevropsykiatriske symptomer og utfallet av personlighetstester, forteller Bast-Pettersen. Hvorvidt pasienten får en psykiatrisk diagnose eller diagnosen løsemiddelskade har betydning for retten til yrkesskadeerstatning. Rita Bast-Pettersens hovedbud-

Spesialist i klinisk nevropsykologi, Rita Bast-Pettersen, STAMI.

skap er at det ikke nødvendigvis er et enten eller – pasienten kan ha flere lidelser samtidig.

Man må ikke glemme at en psykiatrisk lidelse, for eksempel depresjon, kan oppstå som en følge av en løsemiddelskade!! Det er også viktig å huske at mange løsemiddelpasienter har hatt høye eksponeringer gjennom mange år. Dersom de hadde hatt en primær psykisk lidelse ville de med stor sannsynlighet ha falt ut av et ganske tøft arbeidsliv på et langt tidligere tidspunkt, sier Bast-Pettersen.

Her finner du artikkelen:

<http://www.nevropsyk.org/losemidler.html>

Faglige retningslinjer for nevropsykologiske utredninger med tanke på løsemiddelskade og nevropsykologers faglige kompetanse.

Av: Rita Bast-Pettersen
Dr. psychol., spesialistklinisk nevropsykologi
Statens Arbeidsmiljøinstitutt
STAMI
Oslo

Ulykker

Av Yohan Shanmugaratnam,
Klassekampen

Hvert år 1. mai blir vi minnet på at arbeidsforholdene i dagens Norge er et resultat av hundre år med arbeiderkamp. Og dette blir aldri så tydelig som når man konfronteres med arbeidsforhold i resten av verden. FNs arbeidstakerorganisasjon (ILO) og Verdens helseorganisasjon (WHO) har nylig gitt ut en fersk rapport om arbeidsulykker og arbeidsrelaterte sykdommer i verden. Den viser at 2,2 millioner mennesker dør hvert år på grunn av uhell og sykdom knyttet til jobben.

Hvert år skjer det også 268 millioner ikke-dødelige ulykker på arbeidsplassen, samtidig som 160 millioner rammes av nye tilfeller av arbeidsrelaterte sykdommer. Det er arbeiderne i byggebransjen som er spesielt utsatt for ulykker: Hvert år dør 60.000 i denne sektoren - eller én hvert tiende minutt - av ulykker på jobben. Folk som jobber i byggebransjen er også

utsatt for asbestskader, som fører til 100.000 arbeidsrelaterte dødsfall hvert år.

Det er verdt å merke seg at tallene på arbeidsulykker stiger i Asia og Latin-Amerika; i Kina har tallet på arbeidsdødsfall steget fra 73.500 i 1998 til 90.500 i 2001. I Latin-Amerika har dødelige arbeidsulykker steget fra 29.500 til 39.500 i samme periode. Grunnen til økte dødstall i disse delene av verden, forklares av ILO med at den raske økonomiske utviklingen i regionene skjer på bekostning av sikkerhet på arbeidsplassene. Infrastruktur som skal legge til rette for rask eksportorientert vekst,

skal opp, og nye kontorbygg til utenlandske datterselskaper skal bygges i en fei. Med utålmodig utenlandsk kapital bankende på døra og en rekke naboer som kan tilby bedre «rammevilkår», er det dermed lett å la ILO-konvensjonene om sikkerhet på arbeidsplassen ligge i skuffen.

ILO har tidligere påpekt at kompensasjon knyttet til arbeidsulykker og jobberelaterte sykdommer tilsvarer rundt fire prosent av verdens brutto nasjonalprodukt (BNP). Ved å investere mer i sikringen av arbeidsplasser kan dermed mye penger - og ikke minst mange menneskeliv - bli spart.

**Forespørsler om
annonsepriser,
materiellfrister og
utgivelser i 2006**

**fås ved å ta
kontakt per e-post:
frode@alfnorge.no**

Har jeg krav på **erstatning?**

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

- personskade
- trafikkskade
- yrkesskade
- pasientskade
- forsikringsrett
- bolig- og eiendomsrett
- arbeidsrett
- barnerett/-vern
- arve- og familierett
- alminnelig praksis

Trenger du hjelp i den forbindelse, ta kontakt med vårt kontor for en uforpliktende samtale!

I de fleste tilfeller vil du ha krav på full eller delvis dekning av advokatutgifter fra forsikringsselskap eller andre rettshjelpsordninger.

55 90 85 80
Faks 55 90 85 81

E-post: post@drageset-preto.no
www.drageset-preto.no
Kroepeliengården
Strandgaten 18, 5013 Bergen
Advokatfullmektig Erik Johan Mjelde

Advokatene
Eva Drageset & Siren Preto ANS
Medlemmer av Den Norske Advokatforening

Medlemmer av Den Norske Advokatforening

Hydraulikkoljer og organofosfater – Hva skjer?

Av Forsknings sjef Pål Molander
Statens arbeidsmiljøinstitutt

Denne artikkelen er en oppsummering av hvilke aktiviteter som er igangsatt i etterkant av den såkalte "giftoljesaken" som ble rullet opp i Dagbladet våren 2003, samt en foreløpig rapport over resultatene som foreligger så langt. I skrivende stund har Dagbladet en ny artikkelserie gående om arbeidsmiljøforholdene offshore med mange paralleller til den forrige artikkelserien. Dette aktualiserer behovet for tilbakemelding til personer som mener seg rammet av helseplager som følge av slik eksponering i enda sterkere grad. Det foreligger ingen god praksis for

populærvitenskapelig formidling av forskningsresultater på arbeidsmiljøfeltet til personer som har fått stadfestet yrkesrelaterte skader eller som mener seg rammet. Ironisk nok er det ofte nettopp denne gruppen som venter mest spent på tilbakemelding. Derfor er jeg glad for at ALF har bedt meg om å skrive denne artikkelen. Som det nasjonale forskningsinstituttet på arbeidsmiljøområdet har vi på Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) en visjon om at vi skal bidra til at norsk arbeidsliv skal være i stand til å skape et arbeidsmiljø som forebygger sykdom og fremmer god helse. I dette ligger det også en klar formidlingsplikt!

Aller først litt fakta:

Hydraulikkoljer

Samlebetegnelsen smøreoljer dekker blant annet både hydraulikkoljer og turbinoljer. Det er ikke et sterkt skille mellom slike oljer og de har til dels overlappende bruksområder. I det følgende vil begrepet hydraulikkoljer bli brukt. Det finnes både mineralske og flere typer syntetiske hydraulikkoljer, og organofosfater tilsettes i noen grad til enkelte av disse oljene for å bedre bruksegenskapene, spesielt i oljer som skal brukes ved høye temperaturer og trykk (f.eks. i turbiner). Det finnes også en mengde andre konkurrerende/supplerende kjemikalier som tilsettes slike oljer og som har tilsvarende kjemiske og fysiske egenskaper som organofosfater.

Organofosfater

Organofosfater er en samlebetegnelse for en stor gruppe kjemikalier med et bredt bruksområde, og spenner over et vidt spekter med hensyn til giftighet, fra harmløst til akutt dødelig. Organofosfater brukes blant annet som myknere og flammehemmere i plast, i malinger, som plantevernmidler og faktisk også som kjemiske stridsvåpen, i tillegg til å brukes som tilsetningsstoff i enkelte hydraulikk/turbinoljer. Dette er da forskjellige typer organofosfater med svært forskjellige egenskaper og giftighet. Som tilsetningsstoff i hydraulikkoljer benyttes

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

Advokatfirmaet Nidaros DA
MNA

Vi har lang og bred erfaring med behandling av personskadesaker, forsikringssaker, erstatningssaker og trygdesaker.

Advokat Ivar Chr. Andersskog

Advokat Bjørn M. Brauti

Advokat Robert Helberg

Advokat Solveig Moen

Advokat Knut Melting

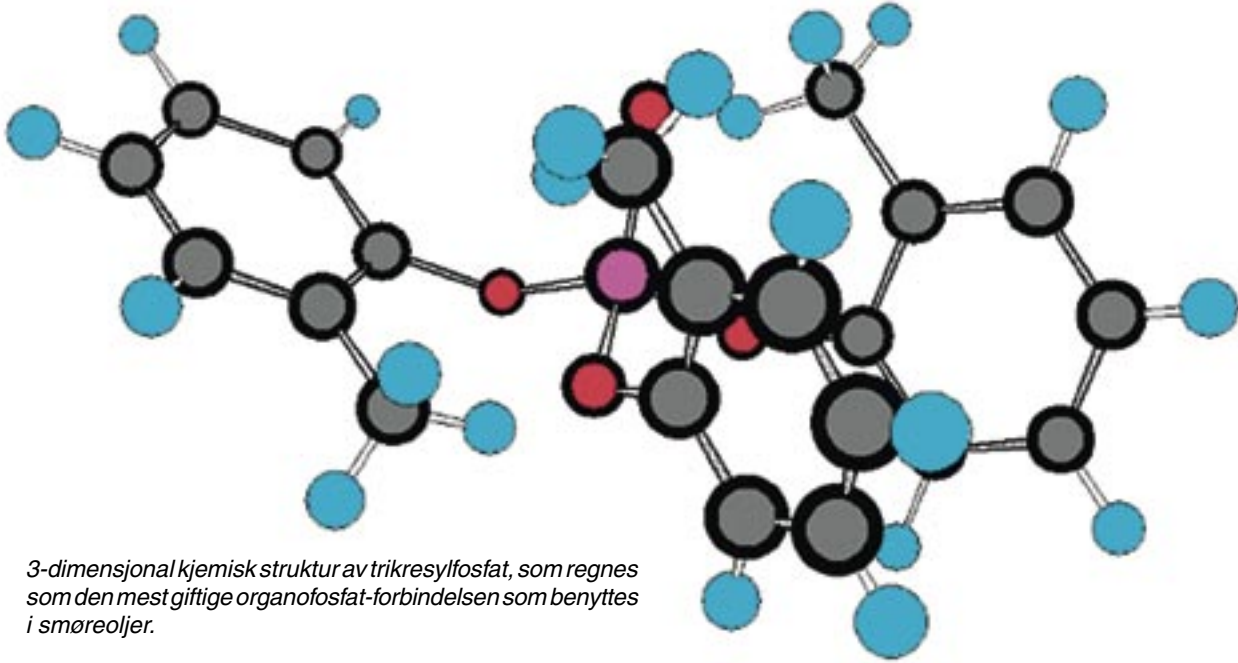
Advokat/MBA Hasse Benberg

Advokatfullmektig Magnhild Børsting Røe

Advokatfullmektig Morten Muus-Falck

Advokatfirmaet Nidaros DA
Kjøpmannsgt. 19
7013 Trondheim, Norway

Telefon +47 73 87 99 99
Telefaks + 47 73 87 99 98
E-Post: post@nidarosda.no
www.nidarosda.no

3-dimensjonal kjemisk struktur av trikresylfosfat, som regnes som den mest giftige organofosfat-forbindelsen som benyttes i smøreoljer.

også en mengde forskjellige organofosfater, som igjen har svært forskjellige bruksområder og giftighet. Kun enkelte av de rene organofosfatene som benyttes i dagens oljer vurderes å ha et helseskadelig potensial ved en gitt eksponering, og ingen av dem vurderes å ha en akutt giftig virkning. Innholdet av organofosfater i oljer som ble benyttet tidligere vet man imidlertid lite om, men det foreligger betinget mistanke om at innholdet av helseskadelig organofosfater i disse oljene var betydelig høyere fram til tidlig på 1980-tallet.

Mulige helseskader

Fra personer som f.eks. har vært eksponert for organofosfatbaserte plantevernmidler er det godt dokumentert at slik eksponering, gitt at den er høy nok, kan gi nevrologiske og nevropsykologiske plager, og mer diffuse plager som hodepine, utmattelse, depresjon, angst, irritabilitet, konsentrasjonsvansker og dårlig hukommelse. Disse symptomene har samlet sett

blitt referert til som MS-lignende symptomer. Det er ikke vitenskapelig dokumentert noen slik sammenheng i forhold til eksponering for hydraulikkoljer som inneholder enkelte potente organofosfater. At en slik sammenheng ikke er påvist utelukker imidlertid ikke at en slik sammenheng finnes.

Bakgrunn

Internasjonalt har det i mange år vært sterkt fokus på mulig helsefare knyttet til eksponering for turbinoljer og tilsetningsstoffer som organofosfater. Dette bunner i flere episoder hvor besetningen på fly har opplevd "blackouts" under overfart, med påfølgende nestenulykker og flyforbud hos enkelte piloter. Etterfølgende nevrologiske skader og mere diffuse symptomer hos flybesetning har derfor blitt satt i sammenheng med en mulig eksponering for turbinoljer og dens tilsetningsstoffer ombord i fly. Men til tross for til tider stort internasjonalt trykk på dette mangler det sikker kunnskap om slike sammenhenger

og om eksponering for organofosfater fra turbinoljer generelt på verdensbasis. Det mangler faktisk også metoder for å kunne måle og fremskaffe data om slik eksponering.

I Norge ble denne problemstillingen først satt på kartet ved en resolusjon på oljearbeidernes fellessammenslutnings kongress i november 2002 hvor det ble stilt spørsmål om helsefare ved organofosfateksponering fra hydraulikk- og smøreoljer. Dette hadde sin bakgrunn i at flere offshorearbeidere som hadde arbeidet med turbiner hadde helseskader som lignet det som tidligere er blitt rapportert etter organofosfateksponering i andre sammenhenger, f.eks. hos enkelte bønder som har benyttet insekt- og ugressdrepende organofosfatbaserte midler. Videre ble dette tatt opp fra arbeidstakersiden på Oljedirektoratets miljø- og sikkerhetsforum desember 2002. Dagbladet fattet så interesse for saken, og hadde en serie av arti-

kler i løpet av våren 2003 under vignetten "giftoljesaken", hvor personer som mente seg eksponert for slike oljer og som hadde symptomer som passet til beskrivelsen ble oppfordret til å melde seg til Dagbladet som videresendte henvendelsene til ALF. I løpet av noen hektiske våruger hadde over 300 personer meldt seg. Saken ble også tatt opp i Stortingets spørretime, og arbeidsmiljømyndighetene kom raskt på banen. Daværende Arbeids- og administrasjonsminister Viktor Normann ga lovnad om forskningsmidler for å undersøke dette nærmere, og Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) ble bedt om å lage en hasteutredning om den internasjonale vitenskapelige kunnskapen på feltet. Denne utredningen ble ferdigstilt i mai 2003, og hadde følgende hovedkonklusjoner:

- Det er behov for å kartlegge eksponering for hydraulikkoljer i arbeidslivet. Resultatene fra en slik studie vil danne grunnlag for om årsaksrettede epidemiologiske undersøkelser bør igangsettes.
- Det er videre behov for bedre karakterisering av de mange hydraulikkoljene/væskene som er på markedet m.h.p. innhold av tilsetningsstoffer.
- Alle som mener seg rammet av sykdom som kan skyldes slik eksponering har et ubetinget krav på å få en kvalifisert utredning av dette.

Videre ble det avholdt en rundebordskonferanse i Stavanger i regi

av Oljedirektoratet og Arbeids-tilsynet i juni 2003 hvor oljeselskapene, partene i arbeidslivet, arbeidsmiljømyndighetene, de arbeidsmedisinske avdelingene, forskningsmiljøene, samt ALF var representert. Her ble det diskutert hvilke kunnskapshull som måtte dekkes, samt mulig fremgangsmåter for å håndtere prosessen og fordeling av oppgaver.

Aktiviteter på feltet

Basert på konklusjonene fra utredningen fra STAMI og rundebordskonferansen i Stavanger ble det igangsatt flere aktiviteter. Og statsråden fulgte opp sin lovnad om økonomisk støtte, om enn i noe mindre omfang enn det forskningsmiljøene hadde håpet på. Det meste av de igangsatte aktivitetene er dekket over institusjonenes budsjetter.

- STAMI utarbeidet i felleskap med Ullevål Universitetssykehus felles retningslinjer for pasientutredninger (2003), for å sikre at alle som skulle til arbeidsmedisinsk utredning skulle utredes på samme måte.
- St. Olavs Hospital ble innvilget prosjektstøtte for å koordinere og samrapportere pasientutredningene fra de arbeidsmedisinske klinikkene (rapportert 2004). Pasientgruppen utgjorde 91 menn fra forskjellige bransjer som var sendt til arbeidsmedisinske utredninger i etterkant av Dagblad-oppslagene. Ingen entydig årsakssammenheng mellom hydraulikkolje/organofosfateksponering og helseeffekt ble påvist, selv

om det ble gjort flere konkrete funn på skader.

- Arbeidsmiljøskaddes landsforening innvilges prosjektstøtte til gjennomgang og systematisering av helse- og eksponeringsopplysninger basert på selvrapporteringer av eksponerte personer som meldte seg til foreningen i etterkant av Dagblad-oppslagene.
- Det har vært avholdt flere møter mellom Norsk petroleumsinstitutt (NPI), som er paraplyorganisasjonen til oljeselskapene, DAT og OD, samt i noen grad PR og STAMI, med fokus på bedre klassifisering og merking av slike produkter.
- NPI har nedsatt en arbeidsgruppe for å gå gjennom oljeprodukter som inneholder organofosfater som benyttes i det norske markedet (rapport avlagt til DAT i juni 2004). Konklusjon: Innholdet av helsekadelige organofosfater (trikresylfosfat (TCP)) i hydraulikkoljer på det norske markedet rapporteres å være lav, og antas å ha vært på et lavt nivå i 30 år. De påpeker imidlertid at det er viktig med riktig bruk av smøreoljer, og anbefaler bruk av merketekst selv på ikke-merkepliktige smøreoljer. De fremskaffer ingen informasjon om organofosfatinnhold i oljer som ble benyttet tidligere i tid.
- STAMI fikk blant annet i oppdrag fra departementet om å igangsette et prosjekt med tanke på å utvikle metoder som gjør det mulig å måle eksponering for organofosfater, samt å anvende metoden for å

kartlegge eksponering i relevante bransjer. Departementet finansierer dette prosjektet, som vil slutføres i 2007. Foreløpig er metodene utviklet og uttestet i felten. Omfattende målinger i norsk industri er pågående. Dessverre vil ikke denne studien gi noe svar på om hvordan forholdene var tilbake i tid, men vil på den annen side gi et korrekt bilde på om dette er et problem i dag.

- NTNU/Sintef/Statoil innvilges støtte fra NFR/AAD til prosjekt offshore "Organofosfater i hydraulikk/turbinoljer" (pågående, rapporteres 2005). Foreløpige resultater: Svært lave eksponeringsnivåer for oljetåker er påvist offshore.
- STAMI og Ullevål Universitetssykehus innvilges støtte til prosjektet "Oljer og helse - Pilotprosjekt på genetisk overfølsomhet (pågående). Dette prosjektet søker å undersøke om de rapporterte helseeffektene kan skyldes en genetisk disposisjon for reaksjon på selve oljeeksponeringen hos de av de eksponerte som har plager, snarere enn en mer generell organofosfat-forklaringsmodell. Status: Prøveinnsamling av blodprøver fra pasientgruppen fra de arbeidsmedisinske utredningene er initiert.
- STAMI arrangerte i juni 2004 heldags-seminaret "Hydraulikkoljer og helsefare - Hva vet vi dag?". Seminaret var fulltegnet (ca. 80 deltagere) med bred deltagelse fra både myndigheter, arbeidstager- og arbeidsgiverorganisasjoner, helsepersonell, oljebransjen

samt forskningsmiljøer. Seminaret gjorde opp kunnskapsstatus på tverrfaglige felter som bl.a. eksponering (presentasjon av prosjekter), produkter, toksikologi, helseeffekter, pasientutredninger, BHTs rolle, myndighetenes aktiviteter og bransjens aktiviteter. Fagpersoner gir uttrykk for at vi, når de pågående prosjektene er avsluttet, vil få konkret svar på om organofosfat- og hydraulikkoljeeksponering utgjør et arbeidsmiljøproblem i dag. Hvordan eksponeringsforholdene var tilbake i tid, da de fleste av de som har meldt seg til arbeidsmedisinsk utredning ble eksponert, er imidlertid svært vanskelig kunnskap å fremskaffe. For å muliggjøre dette er man avhengig av bedre kunnskap om innholdet i oljene som ble benyttet på det tidspunktet. Det har til nå NPI ikke klart å fremskaffe konkret informasjon om.

- STAMI, BHTer og de arbeidsmedisinske avdelingene har drevet utstrakt rådgivning mot bedrifter og arbeidstakere i.f.t. kompetanseoverføring, minimering av eksponering og bruk av verneutstyr.

Foreløpig konklusjon

Det er pr. i dag for tidlig å trekke noen endelige konklusjoner om denne saken. Innen utgangen av 2007 når prosjektene er slutført vil vi imidlertid ha god kunnskap om eksponeringssituasjonen i dag. Hvis disse eksponeringsstudiene viser seg å gi alarmerende verdier, vil epidemiologiske studier bli igangsatt basert på dagens ek-

sponeringsnivåer og helseeffekter som nylig har inntruffet. Data fremskaffet fra bransjen tyder imidlertid på at eksponering for potente organofosfater spesielt er blitt betydelig redusert de siste 30 år. Det gjenstår å se om de reelle eksponeringsmålingene sier det samme. Mye tyder på at turbiner og hydrauliske systemer som benyttes under høy temperatur er de stedene hvor organofosfater benyttes i dag og hvor eksponering for dette kan være sannsynlig. Basert på samtaler med og utredninger av de som meldte seg til arbeidsmedisinske undersøkelser er det dokumentert at flere nok har hatt en kraftig eksponering for oljer generelt, og man finner flere sikre skadefunn. Noen sikker årsakssammenheng mellom skadene og eksponering for oljer generelt og organofosfater spesielt tilbake i tid er imidlertid vanskelig å påvise på vitenskapelig basis i ettertid. Dette er en utfordring for fagfolk på feltet, og det skorter ikke på vilje til å komme til bunns i slike saker. Men dessverre er ofte slike saker, hvor eksponering har inntruffet tilbake i tid hvor eksponeringsforholdene er lite dokumentert og ikke rekonstruerbare, lite forskbare. Det vil si at vitenskapelige metoder ikke er egnet til å komme til bunns i slike saker på grunn av at det historiske informasjonsgrunnlaget er for spedt. Da er f.eks. eksponerings- og symptom-beskrivelsen som ALF har gjort i sakens anledning, spesielt sammenholdt med resultatene fra pasientutredningene, et nyttigere verktøy for praktisk handling.

STAMI

= kunnskap om arbeid, sykdom og helse

STAMI, Statens Arbeidsmiljøinstitutt hva er det? Det er et spørsmål vi ofte får, og derfor har Syndrom tatt en tur til Majorstua i Oslo hvor instituttet ligger.

Tekst og foto: Jan Arne Dammen

Vi blir tatt i mot av instituttets direktør Trygve Eklund og forskningssjef, professor Pål Molander, som gir oss en redegjørelse om instituttet. De poengterer sterkt instituttets visjon **”Norsk arbeidsliv skal være i stand til å skape arbeidsmiljø som forebygger sykdom og fremmer god helse.”** Og som mål skal STAMI skape,

bruke og formidle kunnskap om arbeid og helse.

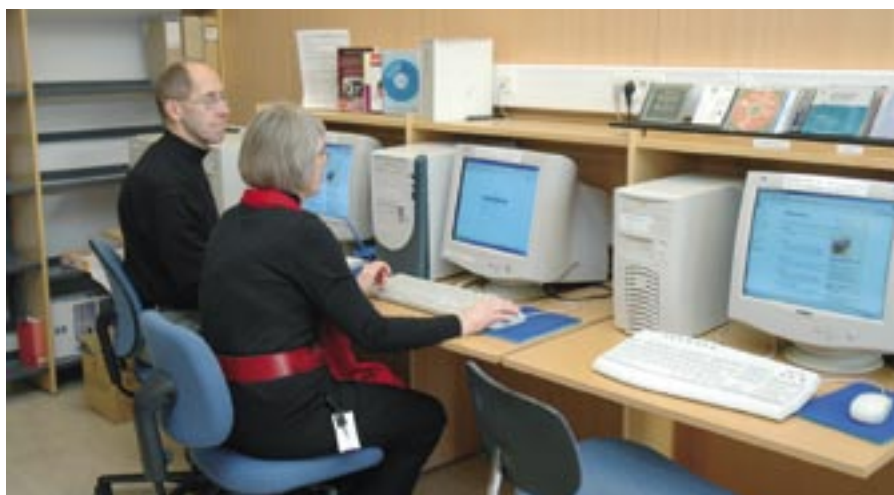
STAMI er et forskningsinstitutt, organisert under Arbeids- og sosialdepartementet, og bare en liten del utgjør utredninger av yrkesskadde. De har ca 100 fast ansatte, i tillegg kommer studen-

ter. Arbeidsmedisinsk seksjon har hovedfokus på kartlegging og mulig sammenheng mellom arbeidsmiljø og sykdom.

Spesialister i arbeidsmedisin får en del av sin utdanning her og som en del av den blir fortsatt noen pasienter utredet ved instituttet. STAMI holder utstrakt kursvirksomhet og her er leger, helsepersonell og bedriftshelsetjenesten de største deltagerne.

Direktør Trygve Eklund (t.v.) og forskningssjef, professor Pål Molander.

Bibliotekar Kirsti Lome og Arne Svartis i kommunikasjonsavdelingen har tilgang på alle sentrale baser med informasjon om arbeidsmiljø. Dette er et tilbud som er åpent for alle interesserte.

Nytt av året er STAMIs frokostseminar hvor interesserte kan komme og lytte. Dette som et ledd i at senteret er blitt mer utadvendt. Dette blir kunngjort på deres nettsider www.stami.no

Det er også mulig å tegne gratis abonnement på deres nyhetsbrev.

Nå er det gjerne de arbeidsmedisinske avdelingene ved sykehusene som utreder pasienter med henblikk på yrkesrelaterte skader, slik at det nå er bare en liten del som kommer hit. Til instituttets arbeidsmedisinske poliklinikk kommer pasienter fra hele østlandsområdet, henvist fra trygdekontor eller det er "second opinion". I slike tilfeller der pasienten tidligere har vært utredet, men at uklarheter eller uenighet om årsaksforholdet foreligger blir pasienten som oftest tatt inn til undersøkelse. Men noen ganger blir også saker behandlet uten at pasienten har vært inne til ny vurdering.

STAMIs rikholdige bibliotek er også mulig å bruke for bl.a. organisasjoner, arbeidstakere og ledere. Her vil du finne faglitteratur og tidsskrifter, du kan søke i STAMIs databaser. De bistår deg med veiledning og søk, men det er best å ta kontakt på forhånd og avtale tid. E-post til biblioteket er: bibliotek@stami.no.

Laboratoriet utfører kjemiske analyser av prøver i forbindelse med vurderinger av arbeidsmiljøet. Oppdragene får de fra driftshelsetjenesten, vernetjenesten og konsulentfirmaer som har behov for slike analyser. Instituttet fungerer som Arbeidstilsynets laboratorium. I tillegg kommer selvfølgelig en rekke forskningsoppgaver.

Avd. leder Steinar Messel ved verkstedet som produserer mye av måle- og testutstyret som blir brukt ved STAMI.

Overingeniør Merete Gjølstad foretar en analyse for Arbeidstilsynet. Mange analyser som blir foretatt her kan ikke gjøres andre steder, og de bestreber seg på å holde høy kvalitet.

Instituttets eget verksted produserer og utvikler måleinstrumenter og testutstyr av høy kvalitet og de skreddersyr ting til forskere. Hovedtyngden ligger på elektronisk og finmekanisk prøvetagningsutstyr. Arbeidsmiljøinstitutter fra andre land henvender seg også hit for å få laget instrumenter, da avdelingen er kjent for meget høy

kvalitet og spisskompetanse på dette området.

Syndrom har etter beste evne forsøkt og beskrive litt av det Statens Arbeidsmiljøinstitutt arbeider med og ytterligere opplysninger finnes på: www.stami.no.

For vanskelig å få tidsbegrenset uførestønad

En rekke mennesker har blitt nødt til å gå på sosialen, fordi de har vært for syke for attføring og for friske for trygd. Dette har medført at flere har måttet kvitte seg med både bil og hus og brukt oppsparte midler for å livnære seg. Flere A.L.F har hatt kontakt med forteller at de har pådratt seg psykiske lidelser grunnet den fortvilte situasjonen de har havnet i. Det økonomiske uføret flere har havnet i har også resultert i skilsmisser og selvmordstanker.

Av nestleder Oddvar Petersen

Utbetalinger stoppet

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har i det siste året mottatt mange henvendelser fra fortvilte personer som har mistet sine rehabiliteringspenger etter 1 år. Dette på tross av at de er sykmeldte og fortsatt under behandling eller utredning.

Aetat og trygdekontorene fraskriver seg oppfølgingsansvaret. På bakgrunn av de henvendelsene vi mottar, viser det seg at det er mange som ikke får informasjon om sine rettigheter og blir isteden henvist til sosialkontoret.

De personene det gjelder har følgende problemstillinger:

- De er i varierende grad i aktiv behandling, har uklare prognoser i forhold til bedring av sin helsestilstand og noen defineres av legen som "uten utsikt til bedring".
- Er under aktiv behandling med utsikt til bedring, men oppfattes ikke som "særskilte tilfeller" for å få utvidet rehabiliteringspenger utover 1 år.

Felles for disse personene er at attføring vurderes som uaktuelt på grunn av deres sykdom. Etter innstramminger i regelverket får ikke de som faller inn under nevnte kategorier utvidet rehabiliteringspenger utover 52 uker. De får også avslag eller blir avvist for imidlertidig uførestønad. Dette selv om de fortsatt har samme uføregrad (minst 50 %) som da de ble godkjent for rehabiliteringspenger.

Et av kravene for imidlertidig uførestønad er at hensiktsmessig og nødvendig attføring skal være prøvd før uførestønad innvilges. A.L.F tolker regelverket likevel slik at det ikke alltid er hensiktsmessig eller rimelig å kreve attføring, og at regelverket åpner for at "den uføre" kan gå direkte fra rehabiliteringstiltak til uførepensjon. Denne tolkningen ser ikke ut til å bli brukt eller praktisert ved trygdekontorene.

Arbeids- og Sosialdepartementet gir korreks til Rikstrygdeverket

I et brev til Rikstrygdeverket, der de ber om snarest å korrigere sine retningslinjer overfor trygdeetaten, sier Arbeids- og Sosialdepartementet det slik:

Sitat: "Selv om det stilles krav til varighet for begge uføreytelsene, kan ikke vilkårene praktiseres like strengt i en tidsbegrenset stønadsordning som kan gis for ett til fire år, i motsetning til en varig pensjonsordning.

En likeartet praktisering av vilkårene for de to ytelsene vil medføre at en del personer som er for syke til å vende tilbake til arbeidslivet eller gå over på yrkesrettet attføring, må forsørges av familie eller søke om økonomisk sosialhjelp.

Slike konsekvenser vil ikke være i tråd med forutsetningene for de senere endringene i regelverket" Her viser departementet til forutsetningene i OT.prp. nr. 10 (2003 – 2004) om de aktuelle alternativene etter tre års stønadsperiode med sykepenger og rehabiliteringspenger, "som vil være tilbakevending til arbeidslivet, yrkesrettet attføring, uførepensjon eller tidsbegrenset uførestønad" Sitat slutt.

Sosialhjelp eller ingen støtte i det hele tatt, er ikke medregnet som et aktuelt alternativ hvis du ikke er frisk nok for attføring eller arbeid.

Departementet slår derimot fast at det langt oftere enn hittil bør gis tidsbegrenset uførestønad i ett til to år.

Må ikke være syk i syv år ...

I brevet fra departementet står det at det retningsgivende kravet på syv år for å anse en tilstand for

varig, ikke kan legges til grunn for den tidsbegrensete stønaden. Her bør varighetskravet være fire til fem år.

Og de presiserer: "Dersom det etter tre års arbeidsførhet med rimelig sikkerhet kan fastlås at sykdommen og funksjonsnedsettelsen vil vare ytterligere ett til to år, bør vilkårene for tidsbegrenset uførestønad anses som oppfylt".

Må praktiseres med rimelig skjønn

Det ble også vanskeligere å få rehabiliteringspenger ved inngangen av 2004. Det er denne innstrammingen, sammen med de strenge inngangskriteriene til tidsbegrenset uførestønad, som har ført til at folk har havnet mellom to stoler.

I brevet fra Arbeids- og Sosialdepartementet til Rikstrygdeverket sier departementet at også på dette området må den strenge praksisen opphøre.

De sier: "Årsaken til den lange stønadsperioden kan være at tilstanden har vært såpass vanskelig å avklare at det ikke har vært mulig å tilby oppfølging, eller at stønadsmottakeren ufor skyldt har måttet tåle lange venteperioder. I slike tilfeller må det vurderes om rehabiliteringspenger gis etter unntaksbestemmelsen". Og de viser til sosialkomiteens forutsetninger om at unntaksbestemmelsene må praktiseres med rimelig skjønn.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening erfarer at i alt for mange tilfeller blir ikke dette gjort.

Departementet presiserer at alvorlighetskravet, for å få ytterligere rehabiliteringspenger, ikke bare bør referere seg til medisinsk diagnose, men også til kompleksitet og varighet av behandlingen.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening anbefaler, dersom du mener at saken din ikke har blitt riktig behandlet på trygdekontoret, at du tar kontakt med din saksbehandler og ber om en revurdering av eventuelle vedtak.

Nye medlemmer

Syndrom ønsker alle nye medlemmer velkommen til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)

Oslo	1	Telemark	0	Sør-Trøndelag	3
Akershus	2	Aust-Agder	0	Nord-Trøndelag	2
Østfold	0	Vest-Agder	0	Nordland	0
Hedmark	0	Rogaland	0	Troms	0
Oppland	0	Hordaland	1	Finnmark	0
Buskerud	2	Møre og Romsdal	5		
Vestfold	0	Sogn og Fjordane	0	Totalt	16

Aetat som maskin?

Vil den nye arbeidsministeren sørge for at Aetat slutter å pålegge de langtidsledige eldre meningsløst og tidskonsumerende søknadsarbeid, bare for å fylle sine egne virksomhetsmål?

Av advokat Erik Nadheim

Uverdigg behandling

Arbeidsminister Bjarne Håkon Hanssen ble i Dagsnytt's morgensending fredag 21. oktober intervjuet om Aetats behandling av eldre arbeidssøkende. Bakgrunnen var en protestaksjon som er i ferd med å reise seg i denne gruppen, forårsaket av det de opplever som uverdigg behandling. Statsråden sa imidlertid at etaten ikke skulle oppføre seg som en "maskin", men behandle de eldre ledigmeldte med "respekt og verdigg", og at man skulle "ta menneskelige hensyn". Dette var nye toner. Det gjenstår å se om den nye arbeidsministeren greier å spre slike holdninger til sin underliggende etat.

Ingen tilbud

Som advokat bistår jeg en langtidsledig 62-åring. Etter en karriere i shippingbransjen, ble han ledig da firmaet ble avvirket for fire år siden. Han fikk lediggstrygg i tre år uten noen sinne å bli innkalt til Aetat til en samtale, uten å få et eneste forslag til ny jobb. Heller ikke fikk han et eneste tilbud om kurs eller noen annen form for kvalifisering som kunne hjelpet ham tilbake til arbeidslivet. Han har i denne perioden selv søkt rundt 100 jobber, dessverre uten å lykkes.

I november i fjor var retten til lediggstrygg utløpt, og han gikk over på ventestønad. Fortsatt skjedde utbetalingene automatisk, uten noen form for direkte kontakt med Aetat. Men da han i sommer flyttet fra Oslo til Akershus, skjedde det noe! Han ble innkalt til samtale, men i stedet for å få hjelp opplevde han det som skjedde som krenkende og ydmykende. Min klient skulle gjøres til en heltids arbeidssøker. Han ble pålagt å søke minst 10 jobber hver 14. dag. Dette skulle dokumenteres og loggføres, rapporteres og redegjøres for. Om det var noen realisme bak søknadene, syntes ikke å spille noen rolle, annet enn å oppfylle noe som Aetat i telefonsamtale med meg omtalte som en regelendring og "et veldig press på oss fra politikerne" til å dokumentere aktivitet.

Urealistisk

Min klient er fortsatt interessert i å komme tilbake i jobb, selv om håpet er svinnende. Men han ville ikke inngå noen skriftlig avtale om et arbeidssøkerregime han opplevde som urealistisk og umyndiggjørende. Da kom det forhåndsvarsel om at ventestønaden ville stanses, med en frist for uttalelse. Jeg skrev et brev hvor jeg redegjorde for situasjonen. Videre pekte jeg på at det kapittel i folketryggdloven man påberopte

seg som hjemmel for å stanse stønaden rett og slett ikke fantes, og at en annen bestemmelse det ble vist til, faktisk hadde et annet innhold enn det Aetat refererte. Uanfektet av dette stanset Aetat allikevel ventestønaden, uten å ta seg bryet med å besvare min henvendelse eller rette opp de feil jeg hadde påpekt. Men i vedtaket kom det også en ny begrunnelse. Min klient skulle ha latt være å møte til en samtale han var innkalt til. Dette er ikke sant. Avslaget er påklaget, og hva som skjer nå vet vi ikke, annet enn at det er kommet en orientering om at klagebehandling vil ta ca. 8 uker. Noen kommentar til den lange rekke feil jeg har påpekt, er fortsatt ikke gitt. Og imens er fortsatt min klients støtte til livsopphold stoppet.

Respekt?

Den nye arbeidsministerens uttalelser til Dagsnytt gir imidlertid et forsiktig håp. Vil statsråden sørge for at denne gruppen langtidsledige blir behandlet med respekt, ut fra en forståelse av at nederlagene har vært mange slik at det ikke føyes spott til skade? Vil statsråden sørge for at Aetat ikke pålegger de langtidsledige eldre meningsløst og tidskonsumerende søknadsarbeid, bare for å fylle sine egne virksomhetsmål? Og vil statsråden sørge for at Aetat bruker riktige lovhjemler i sin saksbehandling og svarer når det blir påpekt at de har gjort feil?

Kilde: aftenposten.no

Syke av eksponering i Nordsjøen

Både advokat Kjell Inge Ambjørndalen (leder for A.L.Fs fagråd) og Dagbladet er blitt kontaktet av flere oljearbeidere som mener de er syke av eksponering i Nordsjøen.

Dagbladets avsløring er ikke lenger bare en Ekofisk-sak. Nye giftskadde, kreftsyke og døde er nå registrert. Felles for alle, både de døde og de kreftsyke, er at de hadde diverse diffuse symptomer på giftskader før de utviklet kreft.

Klokka to i går hadde advokat Ambjørndalen i Norman & co registrert åtte nye skadesaker. Dagbladet har registrert et tilsvarende antall saker.

- I to av disse sakene har skadelidte dødd av kreft. Den ene fikk akutt

leukemi etter kraftig eksponering og døde bare i løpet av noen dager, sier Ambjørndalen og legger til: - Alle som har meldt seg ringer med en blanding av forbannelse, opprørthet og glede over at dette endelig kommer fram. En av dem sa til meg: Å lese om de skadde i Dagbladet, var som å lese blåkopi av mine egne journaler, sier Ambjørndalen. I tillegg til flere Ekofisk-ofre, har det og meldt seg skadde som har jobbet eller jobber på Gullfaks, Statfjord og Veslefrikk, felter som opereres av Statoil. Det har og meldt seg mulige ofre fra BP-installasjoner. De giftskadde Jan Terje Biktjørn og Jan-Erik Tandberg er og kontaktet av flere skadde etter Dagbladets artikkelserie.

JULEØNSKE

Sett av noen kroner i julebudsjettet ditt til en julegave til støtte for vårt arbeid.

Gaver inntil kr 12.000,- kan av private og bedrifter føres som fradrag i selvangivelsen.

Benytt bankgirokonto nr 8200.01.15491

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATFIRMAET

JUDICIUM DA

LEON LARSEN • NILS E. TANGEDAL • GUNNAR NÆSS
KJELL RUTLEDAL • HELGE POSNER • LASSE SOLBERG

MEDLEMMER AV DEN NORSKE ADVOKATFORENING

Vårt firma har mange års erfaring med personskadesaker, yrkesskader og yrkessykdommer/miljøskader. Vi står til tjeneste og gir en første gangs konsultasjon gratis. Ring og spør etter Helge Posner, Leon Larsen eller Gunnar Næss.

Strandgaten 1, Postboks 764 Sentrum
5807 BERGEN

E-post: advokat@judicium.no

Tlf. 55 31 89 10

Faks 55 23 45 35

Viktig milepæl

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening mangeårige arbeid for opprettelse av pilotprosjekt vedrørende mestring av ny livssituasjon har gått i oppfyllelse.

Av nestleder Oddvar Petersen

Prosjektnotat fra Arbeidsmiljøskaddes Landsforening ble fremmet for Helse Midt-Norge i oktober av direktør Espen Remme ved Muritunet.

Ønsket om å få etablert et slikt offentlig tilbud til personer med yrkesskade/sykdommer har i en årrekke vært et sentralt tema innenfor landsforeningens arbeid. Muritunet har i etterkant fått en avtale med Helse Midt-Norge til 32 millioner som vil gi muligheten til å opprette 5-10 sengeplasser i tillegg for de som ikke har noe tilbud andre steder, blant annet arbeidsmiljøskadde.

Vi har med dette nådd en viktig milepæl i A.L.F.s arbeid og vi ser med spenning frem mot en eventuell videre utvikling av tilbudet, til også å kunne omfatte utredning og diagnostisering av personer med helseplager som kan være relatert til yrkesutøvelse.

Innledende samtaler med Muritunets ledelse

Vi henviser til tidligere samtaler omkring et spesialisert tilbud for vår pasientgruppe og vi er glade for at ledelsen ved Muritunet har vist interesse for et samarbeid med Arbeidsmiljøskaddes Landsforening om muligheter til å igangsette et slikt prosjekt. Gjennom samtalene er vi også blitt gjort kjent med Muritunets mulighet for tilknytning av den faglige kompetansen som er nødvendig

Direktør Espen Remme ved Muritunet senter for mestring og rehabilitering.

for å kvalitetssikre et slikt viktig tilbud til personer med mestringsproblemer relatert til ervervede yrkessykdommer/skader.

Våre kunnskaper og erfaringer omkring psykososiale problemstillinger innen familier som til daglig må leve med at et familiemedlem har endret personlighet og fått store vansker med å mestre sin hverdag grunnet eksponeringer for løsemidler, helseskadelige kjemikalier og stoffer gjennom sitt arbeid, tilsier at et slikt tilbud innenfor helsevesenet vil gi et stort utbytte angående livskvalitet for den skadde, hans familie, samt at tilbudet i tillegg vil gi en stor samfunnsøkonomisk gevinst.

Mål og mening

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening ble stiftet i 1986, for å ivareta interessene til personer med ervervet sykdom/skade og som har, eller kan mistenkes å ha sammenheng

med arbeidsmiljøet, samt deres pårørende. Arbeidsmiljøskaddes Landsforening vil feire 20 års jubileum i 2006 og vi ønsker at dette kan bli et merkeår for vårt arbeid og mangeårige planer for opprettelse av et spesialtilpasset tilbud til personer som har store vanskeligheter med å fungere sosialt og praktisk sammen med familien og i samfunnet for øvrig. Dette er en gruppe som, på grunn av sin spesielle funksjonshemming, ofte sliter med sosial isolering og psykiske problemer. Vi ser Muritunet som et godt egnet sted for et slikt tilbud, i og med at de allerede har veldig gode kunnskaper omkring dette feltet.

Bakgrunn

Personer som yrkesmessig har ervervet hjerneskade (diffus encephalopati) og skader på sentral- og det periferie nervesystem i forbindelse med eksponering for løsemidler og andre toksiske kjemiske stoffer, sliter ofte i relasjon til manglende eller feil diagnoser, eller at de får fastsatt diagnosen etter lang kamp mot helsevesen og trygdekontor etter at symptomene begynte å melde seg. Dette får ofte store konsekvenser for familien, både økonomisk og psykososialt.

Mange med denne diagnosen har store problemer med å fungere i ulike sosiale sammenheng, ikke minst i hjemmet. De lider som følge av redusert korttidsminne, konsentrasjonssvikt, nedsatt mestringsevne, passivitet, ukontrollert aggresjon, innlæringsvansker, depresjoner osv.

Pårørende må ofte være den som representerer familien utad i alle sammenhenger, samtidig som at de må være konfliktløserer innad i familien. Konfliktene er mangeartede og ofte uforståelige både for den skadde og for familien.

I mange tilfeller har også slike dyptgående konflikter stor innflytelse på barn og ungdom i familien og konsekvensene kan bli tragiske utfall for disse. Det er ikke uvanlig at barn misoppfatter situasjonen og blir sittende med skyldfølelse. Dette kan i verste fall få konsekvenser for barna senere i livet.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening mottar henvendelser fra fortvilte pårørende som ikke har den nødvendige kunnskap eller evne til å mestre de psykososiale endringene innad i familien.

Den skadde selv vil som regel ikke oppleve seg selv som kilden til problemene i familien, men inntar ofte holdninger som ”at det blir jeg først – så de andre”. Dette har i første rekke utspring i redusert nærhukommelse og konsentrasjon å gjøre, slik at den skadde må hele tiden avbryte andre for ikke å glemme sitt budskap. Disse situasjonene har i mange tilfeller blitt så uholdbare og nedbrytende mentalt, at mange har kommet i en slik psykisk ubalanse, at de har henvendt seg til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening for å få hjelp med suicidale tanker.

Diagnosen i seg selv, samt tap av erverv utløser ofte depresjonstilstander og mange forteller at de ikke mestrer sin egen, nye rolle i familien, og at familien ikke mestrer ”det nye familiemedlemmet”. Resultatet er ofte at de blir

sosial isolerte, og trekker også familien med på grunn av sin egen adferd.

Vi vet med sikkerhet at skilsmisse forekommer hyppigere hos denne gruppen mennesker. Familievernkontor og andre offentlige hjelpeinstanser er ofte ikke oppmerksom på eller har tilstrekkelige kunnskaper omkring denne type psykiske problemer som oppstår under slike omstendigheter og som disse familiene og enkeltmennesker lever med. Dette har ofte årsak i at diagnose ikke er kjent eller at man ikke klarer å kommunisere på dette plan.

Familien og den enkelte møter også problemer i kontakt med det offentlige tjenesteapparatet. Det største problemet er kommunikasjon og oppfølging fra den skaddes side. Likeså kan feildiagnoser medføre at denne gruppen pasienter ikke får tilgang til sine juridiske og økonomiske rettigheter nedfelt i pasientrettighetsloven og lov om yrkesskade. De er avhengig av hjelp fra pårørende eller utenforstående til å tale deres sak.

Så langt vi vet, forefinnes det i dag ingen spesialtilpassede tilbud om hvordan man som familie eller enkeltperson kan lære seg å mestre en slik livssituasjon. Arbeidsmiljøskaddes Landsforening sitter på mye erfaring og kunnskap omkring mestring av vanskelige livssituasjoner oppstått på grunn av slik sykdom/skade det her er snakk om. Å legge et slikt pilotprosjekt til Muritunet vil være hensiktsmessig riktig, i og med at Muritunet allerede har gode kunnskaper om slikt arbeid og i tillegg allerede kan vise til fagkompetanse på området.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening ønsker å bidra med sine erfaringer og kunnskaper i offentlighetens tjeneste, slik at den kan bli et supplerende hjelpemiddel for helsevesenet og andre offentlige instanser som arbeider med slike problemløsninger, samt for personer som er kommet i en vanskelig situasjon vis a vis sin nærmeste familie.

Målsetting

Gjennom opprettelse av et mestringssenter for personer med ervervede sykdommer og skader relatert til eksponering for løsemidler og andre helseskadelige stoffer vil helsevesenet kunne bidra med profesjonell hjelp til å øke bevisstheten overfor de pårørende og den skadde selv om hvordan og hvorfor de psykososiale problemene oppstår, mestre forandringene i livssituasjonen og dermed øke livskvaliteten.

Prosjektets betydning

Prosjektet vil få en stor betydning i sosialt og samfunnsøkonomisk sammenheng, samtidig som at man bidrar til å øke livskvaliteten for svært mange personer. Mange personer som til daglig er involvert i familiære psykiske problemstillinger vil gjennom profesjonell hjelp oppnå en større forståelse for den skaddes situasjon og på en bedre måte klare å sette seg inn i hans hverdag. Grunnleggende kunnskap om årsak og sammenheng er føringen til at man kan takle denne type problemer uten at konfrontasjon oppstår. Dette vil forhåpentligvis være med på å gjenskape harmonien i familielivet, som igjen kan resultere i økt motivasjon for deltakelse i det sosiale mangfold og gi muligheter for økt tiltakslyst.

Auglendsdalen 77
Postboks 3061, Hillevåg
4095 Stavanger
Telefon: 51 82 84 86
Telefax: 51 82 84 99
E-post: allservice@allservice.no
Foretaksnr.: NO 918 260 315 MVA

Utvalgt samarbeids-
partner for A.L.F

15 års praksis innen:

- Erstatning
- Trafikkskader/yrkesskader
- Forsikring/trygd
- Arbeidsrett/mobbesaker
- Pasientskader
- Fast eiendom
- Ekspropriasjon

Askeradvokatene

**JØRGEN BUGGE &
JOHS. STRENGE NÆSS**
M.N.A. i kontorfellesskap

Smuget 1 - postboks 84 - 1371 Asker
Telefon 66 90 70 80 - Faks 66 90 70 81
E-post: jb@askeradvokatene.no

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATFIRMA

Wangensteen, Wigemyr & Co DA

Firmaet er blant de største advokatfirmaer på Sørlandet. Våre 10 erfarne advokater yter bistand innenfor de fleste rettsområder:

Alminnelig forretningsjus * Fast eiendoms rettsforhold
Odelsrett * Bygge- og reguleringssaker * Bobehandling
Erstatningsrett-personskade * Yrkesskader/sykdommer
Forsikringsrett * Trygderett * Strafferett * Arbeidsrett
Skatte- og avgiftsrett * Familie, arv og skifte

Våre advokater:

* Reidar Wangenstein	* Johan F. Gjesdahl
* Helge Wigemyr	* Ivar Sveen
* Erik Eriksen	* Bjørgulv Rygnestad
* Yngve Andersen	* Anita Jarvoll Hekneby
* Kai Knudsen	* Erik Ottemo

Telefon 38 17 87 10 – Faks 38 02 04 58

Vestre Strandgt. 32, pb. 716, 4666 Kristiansand

ADVOKAT GRUPPEN
SAMARBEIDENDE ADVOKATER
TØNSBERG-SKIEN-ARENDAL-KRISTIANSAND-LISTA

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATFIRMAET

NORMAN & CO ANS

ETABLERT 1878

**Helge Husebye Haug
Kjell Inge Ambjørndalen
Jane M. Ytreøy Grøndalen**

M.N.A

E-mail: advokatfirmaet@norman-co.no
www.norman-co.no

PERSONSKADE
YRKESKKADE
PASIENTSKADE
FORSIKRING
PROSEDYRE

Kontoradresse:
Huitfeldtsgt 4
0253 Oslo

Telefon
22 12 11 80

Telefaks
22 12 11 90

Tillitsvalgte manglet tillit

Det er med beklagelse at A.L.Fs hovedstyre må bekjentgjøre at tillitsvalgte i tre fylkesdekkende lokallag har trukket seg fra sine tillitsverv grunnet mangel på tillit til det gjenvalgte hovedstyret i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening.

Åpent brev til våre medlemmer fra A.L.Fs hovedstyre

I lengre tid, forutgående før A.L.Fs siste årsmøte i april 2005, har det fra noen enkelte tillitsvalgte blitt reist det vi mener er usaklig kritikk mot hovedstyrets arbeid. Kritikken har i stor grad dreid seg om for dårlig oppfølging av lokallagene fra hovedstyrets side. Hovedstyrets medlemmer har gjort sitt ytterste, for å profilere foreningen på best mulig måte utad i det offentlige rom, fremme helse-/sosialpolitiske saker og ivareta medlemmenes og deres pårørendes interesser med hensyn til råd og veiledning.

Hovedstyret blir valgt av flertallet blant årsmøtedelegatene, som igjen er representanter for lokallagene og deres medlemmer. Vanlig organisasjonspraksis er at hvis man er misfornøyd med et styre eller enkeltmedlemmer av dette, kan man fremsette et mistillitsforslag for landsforeningens høyeste organ: årsmøtet. Mistillit mot hele hovedstyret ble først reist som et benkeforslag på det siste årsmøtet. Et overveldende flertall av de stemmeberettigede delegatene valgte å beholde det sittende styret, tross iherdige forsøk på "agiterende lobbyvirksomhet". Dette falt noen tungt for brystet. Derfor ble det lagt opp til reaksjoner mot hovedstyret, som å fremsette ny mistillit i etterkant av årsmøte og vise det med fraskrivelse av tillitsverv i tre lokallag, hhv. Østfold, Vestfold og Rogaland. Dette er å beklage. Nedleggelse av styreverv i lokallagene som protest, er en handling mot medlemmene som er tilknyttet lokallaget og mot NHF's regionskontor.

Organisasjonsstrukturen som Arbeidsmiljøskaddes Landsforening må leve og arbeide under er lagt opp slik at A.L.Fs fylkesdekkende lokallag er direkte underlagt NHF's regionskontorer og ikke hovedstyret.

Det vil igjen si at Arbeidsmiljøskaddes Landsforening er organisatorisk tilsattet Norges Handikapforbund og må følgelig innrette seg etter de lover og retningslinjer som gjelder for strukturering og organisering. Landsforeningen har ikke egne midtledd i organisasjonsstrukturen til Norges Handikapforbund.

NHF's regioner har et særskilt ansvar for å påse at lokallagene opptrer i tråd med organisasjonens lover og retningslinjer. Dette gjelder også for fylkesdekkende lokallag av A.L.F. Dersom tillitsvalgte i A.L.Fs lokallag ikke ønsker å fortsette i sine verv, så er det NHF's regioner som skal påse at fratredelse skjer under ordnede forhold, eksempelvis under ekstraordinære årsmøter i lokallaget. A.L.Fs lokallag kan ikke nedlegges, men i mangel av tillitsvalgte er det NHF's ansvarlige regionskontor som forvalter medlemmenes interesser inntil nytt styre, eventuelt nye styremedlemmer er valgt til å utgjøre lokallagets styre.

Det har også blitt reist spørsmål om hvorfor ikke A.L.Fs hovedstyre har informert andre lokallag om at tre lokallagsstyre har valgt å legge ned sine verv i protest.

Til dette må vi si at A.L.Fs hovedstyre ikke har vært saksbehandlere i disse sakene, men kun blitt orientert i form av kopier av brev stilet til de respektive NHF-regionskontorer, som er lokallagenes overordnede. Det er for oss naturlig at disse har informasjonsansvaret. Det ville selvsagt ha vært feil fra vår side å gå ut med informasjon i forkant av de ekstraordinære årsmøtene som har blitt avholdt, men ser det som en selvfølge at dette gjøres nå.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforenings hovedstyre vil igjen beklage at slike situasjoner har oppstått, men vil forsikre at vårt arbeid er og vil fortsatt være forankret i ideologien om medmennesker i fokus og å gjøre vårt beste for våre medlemmer, deres pårørende og samfunnet for øvrig.

*På vegne av
Arbeidsmiljøskaddes Landsforenings hovedstyre*

Nestleder Oddvar Petersen

Kjemikalier i arbeidsmiljøet som årsak til astma

Presentert av Kompetansesenter for klinisk forskning

Mer enn 200 forskjellige stoffer er beskrevet som årsak til astma i arbeidslivet.

- Å stille en diagnose er meget vanskelig og krever provokasjonsdiagnostikk, sier avdelingsoverlege og leder for Yrkesmedisinsk avdeling Tor B. Aasen. Småmolekylære stoffer forekommer i arbeidslivet som viktige årsaker til astma. Ved yrkesmedisinsk avdeling på Haukeland Universitetssykehus har man i flere år arbeidet med å bygge opp provokasjonsdiagnostikk.

Vestlandet har en betydelig andel av den industrien hvor det brukes en rekke aktive stoffer slik som herdere i plast- og malingsystemer. Kunnskapen om sammenhengen mellom disse stoffer og astmautvikling er lite utbredt blant bedrifter, arbeidstakere og leger, og mistanken om denne type astma blir derfor ofte ikke reist.

- Ved foreliggende mistanke om kjemikaliebetinget astma er det også vanskelig å få denne bekreftet fordi vanlige allergologiske metoder (hudtester og blodprøver) ikke kan benyttes. Ved manglende diagnostikk er det også vanskelig å foreta en korrekt risikovurdering noe som resulterer i at effektive forebyggende tiltak ikke blir igangsatt, forteller Aasen.

Yrkesmedisinsk avdeling har gjennom flere år bygget opp provokasjonsdiagnostikk bl.a. ved begrensede eksterne midler fra industrien. Det er bygget et

provokasjonskammer og utviklet en spesiell doseringsenhet for isocyanater i samarbeid med Hôpital de Sacré-Coeur i Montréal. Arbeidet har blitt validert i samarbeid med Stockholms universitet som har spisskompetanse på denne typen kjemi. Yrkesmedisinsk avdeling har også deltatt i epidemiologiske prosjekter i petroleumsindustrien hvor det har blitt fokusert på problemet med kjemisk betinget astma og eksem. I tillegg har avdelingen hatt en viktig rolle i internasjonalt konsensusarbeid som blant annet har resultert i en rapport fra Arbeidstilsynet. Forskningsprosjektet har hittil hatt en betydelig underfinansiering og har ikke hatt egne midler til drift, men kun til innkjøp av utstyr.

- Vi regner imidlertid med at den langsiktige satsning som har resultert i en solid infrastruktur, vil gjøre det mulig å komme i gang med et større forskningsprosjekt i samarbeid med petroleumsindustrien i løpet av 2005.

Kontaktinformasjon

Prosjektleder: Tor B. Aasen,
Helse Bergen

Kilde: Kompetansesenter for klinisk forskning

Husk at vi som holder på med Syndrom har tidsfrister å forholde oss til. Så har du noe som skal være med i et spesielt nr. så er vår frist fire uker før utgivelsesdato. Da må vi ha deres innlegg noe før dette.

**Syndrom kommer ut i mars - uke 9,
juni - uke 22,
september - uke 39,
desember - uke 50**

Red.

Ønsker deres firma denne annonseplassen?

Ta kontakt med

Frode Steen Gunstensen

Telefon/-faks 71 26 50 82 Mobil 99 74 66 72

E-post: frode@alfnorge.no

A.L.F Telemark

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening, avd. Telemark tilsluttet Norges Handikapforbund avholdt sitt høstmøte den 27. okt. på Dag Bondeheim. Det var mange fram møtte denne kvelden, og møtet startet med velkommen v/leder hvoretter "Din tanke er fri" ble sunget" med tonefølge på piano ved Kai Tangen Pedersen.

Ord for dagen ble denne gangen lest av Torunn Groland og handlet om verdiene av kunnskap.

Kåsør denne kvelden var rådgiver i folkehelse Anne-Karin Andersen fra Fylkeskommunen og temaet var "samarbeidet mellom det offentlige og de frivillige i Telemark og hva de frivilliges innsats betyr for lokalsamfunnet". Det var en engasjert og kunnskapsrik dame som på en lettfattelig og engasjert måte ga oss mye av alt det hun som rådgiver kan, og hva som foregår i Telemark Fylkeskommune på hennes område. Hun snakket om hvordan det er i dag og videre om hvordan det blir når nye vedtatte planer skal iverksettes. Det planlegges å danne regioner av fylkeskommunene. Telemark sammen med Buskerud og Vestfold vil da utgjøre en region.

Under kåseriet viste hun plan sjer via overhead, og stoffet hun presenterte fikk vi også med oss hjem i form av en helt ny brosjyre. Hun hadde også med bøker om fylkeskommunen, gave til utlodningen og likedan en del nyttige småting med fylkeskommunens logo. Det at vi fikk hovedinnholdet

i hennes kåseri presentert i form av brosjyrer er ekstra nyttig for våre medlemmer som grunnet diagnosen lett glemmer.

Det var anledning til å stille spørsmål, og det benyttet mange seg av. Anne-Karin Andersen ga seg god tid, og inviterte til samtale om noen hadde noe spesielt de ville snakke med henne om i kaffepausen.

Hun fikk selvsagt blomster, både verbale og bukett.

Hun ville gjerne ha med seg Kais klarinett solo "høstviser" før hun måtte dra, og det fikk hun.

Så fortsatte kvelden med sosialt samvær og neste gang vi møtes er det advent. Det skal markeres med julemat slik vi har tradisjon for gjennom årene. Vi har det alltid hyggelig på møtene våre, og når vi får med oss så mye nyttig informasjon til hjelp i vårt arbeid da er vi takknemlige.

I 2006 er laget vårt 20 år, og i den anledning må vi få til noe hyggelig for medlemmene våre.

Sekretæren

Gullveig Gulliksen fra Stathelle har sendt oss dette diktet og ønsker det trykket i Syndrom. Vi er glade for slike bidrag og skal selvsagt gjengi det på trykk. Redaksjonen takker så mye.

Finn frem i livet

Nå har den lille piken funnet frem til sine norske folk; og sitt gode fedreland.

Trærne så tett i tett i den vakre skogen; i skogens vakre vinterland.

Der snøen smelter og går vekk; og det blir deilig vår.

Jeg vil ta en prestekrage i min gode hånd.

Du hvite prestekrage, du er så fin og hvit der du titter frem i din hvite farge.

Og i din natur; vårens natur, kommer folk og vil plukke deg i sin gode hånd.

Vi plukker deg opp av din gode bakke; og vi tar deg med hjem og setter dine fine blomster i en fin vase.

Der skal du stå til pynt i våres gode hjem.

Dikt av Gullveig Gulliksens privatliv

Julehilsen fra A.L.F Buskerud

*Du grønne, glitrende tre god dag!
Velkommen du som vi ser så gjerne,
med julelys og med norske flagg
og høyt i toppen den blanke stjerne!*

Tekst og foto: Jan Arne Dammen

Vi er nå midt inne i juleforberedelsene, ikke bare hjemme, men også i A.L.F. Søknader skal skrives og tidsfrister skal holdes, dette står vi nå midt oppe i. LO-kontoret i Buskerud har igjen vært behjelpelig med å skaffe adresselapper til samtlige fagforeninger/klubber i hele fylket, noe som er til stor hjelp for oss.

Året 2005 nærmer seg slutten og også for 2006 har vi greid å få produsert medlemskalenderen vår. Eiker Grafisk fortjener en takk, for også i år har vi kun betalt for trykkplatene. Jobben har de gjort gratis! Kalenderen er blitt veldig populær og et fint hjelpemiddel til å huske våre møtedatoer.

Det gir seg utslag i fremmøte på våre medlemsmøter som blir

stadig mer besøkt, på møte i november f.eks. var vi 35 stykker som hygget oss sammen. Positivt er det også at stadig nye kommer til og medlemsmassen øker.

Gulskogen kafé og våre kafémøter er blitt godt kjent, ikke bare i vår egen forening. I mange sammenhenger blir vår medlemspleie brukt som eksempel på positive tiltak. Også i sommermånedene har treffene vært godt besøkt, og vi fyller på med bord etter behov. Plass er det nok av da Gulskogen kafé både er romslig og trivelig. Bowling har vi prøvd uten den helt store suksessen, men noen har holdt det gående og nå ser det ut til at dette kan blomstre opp igjen. Det finnes mange skjulte talenter i A.L.F. Buskerud. På loftet har nedstøvete bowlingkuler fra tiden før man ble skadet igjen kommet til heder og verdighet. Og etter at kaffen er slukt og praten har stilnet på kafeen, har enkelte satt hverandre stevne ved Bowling 1 i Drammen. Bowlinggutta håper flere vil slutte seg til denne formen for trim og trivsel etter hvert.

Norges drøm om å komme til fotball VM til sommeren ble i kveld knust. Vi har hatt 4 sesongbilletter på Ullevål Stadion denne sesongen og de som har hatt lyst har hatt mulighetene til å følge samtlige kvalifiseringskamper. Også hjemmekampen mot Tsjekkia i Play-off disponerte vi de samme fine plassene på langsiden. Hvis noen kunne tenke seg å bli med ved senere anledninger, så ta kon-

Willy Gustavsen, Jan Arne Dammen og Erik Korneliussen er klar for en spennende kamp på Ullevål Stadion. Hvordan det gikk? Nei det husker vi ikke, men moro var det.

takt med oss. Hva med Holmenkollsøndagen, skiskyting i Kollen, kanskje også den du bor sammen med også vil være med? Ta kontakt. Av lokale arrangementer nevner vi at Norgesmesterskapet på ski blir avholdt på Kongsberg 18.- 25. januar og FIS World Cup Ski Sprint i Drammen 9.mars.

På vegne av styret i A.L.F. Buskerud vil jeg få ønske alle medlemmer i hele landet og deres familier en riktig God Jul og ett Godt Nyttår!

Husk alle onsdager fra kl. 12.00 er A.L.F. å treffe på Gulskogen kafé!

A.L.F Sør-trøndelag

Vi i A.L.F Sør-Trøndelag hadde i helga 7. - 9. oktober et likemanns-seminar på Quality Airport Hotell på Stjørdal.

Innbydelse var sendt til avd. Nord-Trøndelag og det kom også representanter fra denne avdelingen. Totalt ble vi rundt 30 stykker, noe vi synes var meget bra.

Fredagen gikk med til innsjekking på hotellet samt at likemannsleder Emil Wærnes ønsket alle velkommen.

Han gikk så igjennom timeplanen for helga. Det ble delt ut arbeidsoppgaver og deltakerne ble delt opp i arbeidsgrupper som skulle jobbe sammen om besvarelsene.

Kristian Lian fra NHF region Trønderlag var også til stede og pratet litt om regionaliseringa og økonomi.

Grethe takker Oddvar.

Gruppearbeid

Han svarte også på diverse spørsmål som deltakerne hadde.

Nestleder i Sentralstyret, Oddvar Petersen m/samboer, ble hentet på flyplassen av vår utmerkede leder Grethe Lian.

Han var invitert for blant annet å snakke om likemannsarbeid sentralt.

Siden ble det middag og sosialt samvær.

Været var helt strålende så det ble til at flere tok en tur på byen.

Lørdagen etter frokost møtte alle opp friske og raske, stort sett, og dagen startet med vår egen foreningssang før Oddvar Petersen slapp til, etter at diverse problemer med projektor og PC var løst. Vi ble skjønt enige om å skaffe vårt eget utstyr til slike arrangement i fremtiden.

Oddvar sitt foredrag var så interessant at alle timeplaner sprakk.

Det dukket stadig opp nye momenter som deltakerne ville ha utdypet litt nærmere.

Under hele lørdagen hadde vi besøk fra vårt samarbeidende advokatfirma på Stjørdal, Idar

Hegsethtrø, han var hele tiden tilgjengelig for medlemmer som ville ha råd og veiledning når det gjaldt juridiske tilfeller. En stor takk til han.

Vi fikk også tid til gruppeoppgavene, men gjennomgåelsen måtte utsettes til søndag.

Etter middagen var det atter sosialt samvær og dans til "DOMINO", et orkester som etter hvert må kalles husorkesteret til A.L.F her i Sør-Trøndelag.

Kvelden forsvant "i dimman" og vips – så var det søndag.

Formiddagen gikk med til gjennomgåelse av gruppeoppgavene og en oppsummering av seminaret. Vi var enige om at helga hadde vært absolutt vellykket og særlig våre nyeste medlemmer mente at de hadde fått med seg mye de kunne bygge videre på.

Etter lunsj var det tid for hjemreise, og vi var flere som hadde fått nye bekjensheter i løpet av helga.

Kalle

Også sendt Dagbladet ved Asle Hansen

Jeg takker for meget informative artikler i Dagbladet den senere tid, og da særlig ”Den dyrekjøpt oljen” + ”Sjokkmåling ble ikke fulgt opp” + ” Hvorfor måtte våre menn dø?” + ”Conoco Phillips svarer” + ”Vedgår sein reaksjon” samt tidligere artikler om feil diagnose av Løsemiddelskade hos blant andre Sykehuset Telemark; ”Løsemiddelskade får feil diagnose” (Egil Rolf- sen).

Jeg har løsemiddelskader, jeg er samtidig kjemikalieintolerant, noe lignende som de Nordsjø-/ oljearbeidere har, men i betraktelig mindre grad. Jeg har jobbet i bilbransjen siden 1965 til jeg fikk diagnose løsemiddelskade i 1999. Jeg har vært hos to psykologer og en nevrolog. Etter den første psykologen var jeg på RiT/yrkesmedisinske og fikk diagnose løsemiddelskade og skulle på yrkesrettet attføring. Etter mye om og men er jeg fremdeles på rehabilitering (tidligere mislykket attføring), og venter på dommen fra trygdekontoret i disse dager.

Nesten alle instanser (med unntagelse av RiT, nevrologen, legekandidaten som fikk meg opp til RiT, og seksjonsoverlegen på SSMR) har enten ikke forstått alvoret av eksponering til kjemikalier på arbeidsplassen, hva løsemiddelskade er, ELLER viktigst av alt, hva eksponering av **Isocyanat** kan gjøre med en arbeidstaker! Jeg viser til websidene til Arbeidstilsynet:

hoved side; <http://www.arbeidstilsynet.no/publikasjoner/brosjy-rer/full564.html>

samt; <http://www.arbeidstilsynet.no/sok.html?q=ISOCYANAT> om Isocyanat-skader

og; <http://www.arbeidstilsynet.no/sok.html?q=1%F8semiddel> om løsemidler / løsemiddeleksponering

og; organofosfat om organofosfater, mange nordsjøarbeidere har skader fra turbinolje eller hydraulikkoljer som inneholder organofosfater.

Mye informasjon! Hvis en ”løsemiddelskadet bilmekaniker” kan lete opp informasjon så kan en ”Pioner” innenfor oljeindustrien også få tak i slik informasjon!

Arbeidsmiljøet er en arbeidsgiveroppgaver. Arbeidstakeren skal medvirke/påvirke det etablerte ”fullt forsvarlige” arbeidsmiljø som bedriftens internkontrollsystem skal være. En virksomhet som ikke har råd til et ”FULLT FORSVARLIG” arbeidsmiljø har ikke livets rett, så enkelt er det ! Men dessverre bruker mange firmaer arbeidsmiljø som salderingspost for dårlig firmaøkonomi!

Jeg finner det betenkelig at en pressetalsmann i Conoco Phillips understreket at eventuelle nye opplysninger som vil komme i den saken vil bli tatt på alvor. Samt at han kommenterer følgende; ”**Ellers ønsker jeg å påpeke at løsemidler historisk sett har**

vært et problem i all industri, og i kjemisk industri spesielt. Mange av våre ansatte har fortid og yrkesmessig bakgrunn derfra.”

Ved å uttale seg på en slik måte har han skjovet ansvaret over på arbeidstakeren! Han antyder at ”Mange av våre ansatte har fortid og yrkesmessige bakgrunn derfra.” Og dermed har skadene sine derfra også? Ca 15 minutters eksponering til toksisk sveiserøyk kan gi varige skader som MCS (flerkjemikalieintoleranse). Med toksisk sveiserøyk mener jeg røyk fra tokomponent lakkerte skips-/ oljeplattformplater! Tokomponent lakk brukes i hundrevis av tonn i oljeindustri på plattformer og båter/båtseksjoner. Det er den eneste lakken som herder på minutter og man kan jobbe videre! Ved sveiseoperasjoner frigis Isocyanater som er ”spaltet” til andre farligere forbindelser. (Isocyanater frigis ved at tokomponent lakk etc varmes over 130 grader ved sliping/sveising etc).

Arbeidsmiljøloven skal ha vært virksom i over 25 år, og slike ulykker som yrkeseksponeringer burde ikke forekomme i den graden som etter hvert avdekkes. Helsepersonell og verneombudene burde vært **sertifisert/opplært** til å gjenkjenne problemene som Isocyanat- og løsemiddeleksponering kan forårsake!

I dag ser det ut som at de fleste helsearbeidere og verneombud har fått all opplæring på et helgekurs!

En annen sak er at myndighetene vil at "halvsjuke" skal arbeide videre og ikke havne på uførtrygd. Med dagens modell vil yrkes-skadede som nevnt i artiklene havne på sosialen siden de ikke kan "attføres" til et "fast ordinært arbeid" (dette er ordlyden trygde-etaten/Aetat bruker.) En person som er kjemikalieintolerant ville ikke kunne gå inn på et vanlig verksted lengre. Jeg tenker på meg selv når jeg leser om Biktorn i "Den dyrkjøpte oljen". Jeg vet om to-tre andre som har lignende kjemikalieintoleranse forårsaket av sveiserøyk-/Isocyanatekspone-ning. Når "VI" etter hvert har havnet på attføring forstår ikke Aetat våre skader, og vi har ofte blitt stemplet som vanskelige/arbeidsskye/umotiverte (velger og vraker) når vi blir henvist til mekaniske verksteder eller kvalifiseringsbedrifter.

Er det på tide med en funksjons-vurdering av Aetat sin dømmekraft/kompetanse i slike saker?

Jeg hadde satt pris på en telefon-samtale med dem om emnet; løsemiddelskader, Isocyanat-eksponering, organofosfater, og hvordan inkompetente arbeidsgivere med hjelp fra inkompetentehelseperso-nale hvitvasker/sanerer skadelige arbeidsplasser.

Ved førstegangs henvendelse til primærlegetjeneste sier ofte legen at de ikke kan hjelpe, man blir ofte henvist til psykolog i stedet. Trygdeetaten har bedt om funksjonsvurdering av meg, Aetat hverken kan eller vil forstå at jeg er ferdig i verkstedindustrien.

Samtlige forsøk på å få et tilret-telagt arbeid på en kjemikaliefri arbeidsplass har vært forgjeves (nesten sju års forsøk). Jeg er ikke bitter, bare oppgitt over inkompe-tansen som hjelpeapparatet kan stille opp med. Har du sett eller hørt Høybråten nevne "tilrette-lagt arbeidsplasser" noen gang? Aetat har registrert at jeg ikke har arbeid, men ikke grunnen til at jeg ikke kunne arbeide i mitt tidligere yrke. Dårlig saksbehandling eller inkompetanse?

Min siste arbeidsplass var (og er) en "Inkluderende Arbeidsliv"- el-ler "IA"-bedrift som ble inpsisert av Arbeidstilsynet. Dette resul-terte i pålegg om utbedring av grunnleggende feil og mangler i arbeidsmiljøet. Jeg har ikke jobb der i dag. Ingen arbeidsgiver liker å bli irettesatt av Arbeidstilsynet. Særlig ikke når det var en yrkes-skadet person under yrkesrettet attføring som påpekte feil til vernombudet (forgjeves), og fikk Arbeidstilsynet til å komme!

Grunnen til at jeg ikke har jobb der lenger? Det ble sagt noe om stillingshjemmel, men jeg vet noe annet.

Jeg er fra England men ble head-hunted til Norge i 1971.

*Med vennlig hilsen
Tony*

På tampen før trykken!

Extra-spillet

Helse og Rehabilitering, er en stiftelse med 24 medlemsorga-nisasjoner og har konsesjon til å drive TV-spillet Extra.

Helse og Rehabilitering "for-valter" overskuddsmidlene fra Extra-spillet og fordeler disse til samfunnsnyttige prosjekt innen fysisk og psykisk helse i Norge. Tildelingen skjer etter søknad og foretas i slutten av november, og offentliggjøres ved oppslag og kunngjøring på deres egne hjemmesider. I år skjedde offentliggjøringen 22. november. Det totale beløp til fordeling i 2005 er på utrolige 197 millioner kroner.

Arbeidsmiljøskaddes Lands-forening har i år søkt midler til to prosjekter, som tidligere er omskrevet i "Syndrom". Prosjektene er: Konferanse-tur til Tunis for familier med store psykososiale problemer og produksjon av et databasert læring og mestringsprogram for rehabilitering av korttidsmin-net. Den totale søknadssum fra A.L.F beløp seg i år på 1.500.00 kroner.

Styret i Helse & Rehabilitering har fattet slikt vedtak:

Det gis ingen økonomisk støtte til prosjektene.

A.L.Fs Hovedstyre

Må utredes på nytt

Av ASLE HANSEN, Dagbladet

FAKTA:

Løsemiddelskadde får feil diagnose

Statens helsetilsyn har åpnet tilsynssak mot Yrkes- og miljømedisinsk avdeling ved Sykehuset Telemark HF, og mot en fagperson avdelingen har benyttet seg av.

- Saken handler om hvorvidt sykehuset systematisk har feildiagnostisert løsemiddelskadde, med det resultat at de blir diagnostisert som psykisk syke.
- Dagbladet kan dokumentere 50 slike tilfeller. Andre fagfolk som har utredet disse pasientene, finner ikke spor av psykisk sykdom hos dem.
- Flere hundre personer kan ha fått feil diagnose.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening oppfordrer personer med liknende erfaringer fra helsevesenet til å ta kontakt på **telefon 24 10 25 36** eller **e-post: helseskader@nhf.no**.

Helsetilsynet levner ingen tvil: Dersom de kommer fram til at Sykehuset Telemarks rutiner for utredning av løsemiddelskadde gir feil resultater, må en rekke personer utredes på nytt.

Også Trygdeetaten må forholde seg til en slik avgjørelse fra Helseilsynet. Negative trygdeavgjørelser tuftet på eventuelle feilaktige vurderinger fra sykehuset må i så fall omgjøres.

Dermed vil folk som er frarøvet sine rettigheter endelig kunne få erstatning.

Kjede av tiltak

Statens helsetilsyn er allerede i gang med sine utredninger i tilsynssaken mot yrkes- og miljømedisinsk avdeling på Sykehuset Telemark og den omstridte psykologen sykehuset har benyttet seg av.

Hvis vi finner at sykehusets rutiner fører til gale diagnoser, vil det i vår rapport ligge en klar forventning om at Sykehuset Telemark må gå igjennom mange, om ikke alle disse sakene på nytt. Dersom det også er fattet trygdevedtak på gale premisser i denne saken, må også disse revurderes, sier underdirektør Jostein Vist i Helsetilsynet.

Han understreker at tilsynet fremdeles har mye arbeid igjen, før de kan komme med sin avgjørelse i saken.

Klart at vårt vedtak vil kunne starte en kjede av tiltak. Det er dette vi skal vurdere i tida som kommer. Om dette vil ta en, tre eller seks

måneder, er vanskelig å vurdere, sier Vist.

Følger med

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har i forkant av Dagbladoppslagene avslørt at Sykehuset Telemark HF har gitt en lang rekke løsemiddelskadde uriktige psykiatriske diagnoser.

Det har også kommet frem at Rikstrygdeverket RTV har visst om og vært kritisk til dette i en årrekke, uten å slå alarm.

I artikkelserien kunne Dagbladet fortelle at bare 18 prosent av dem som blir utredet for løsemiddelskade på Sykehuset Telemark får diagnosen. Hos andre arbeidsmedisinske avdelinger i landet ligger tallene fra 30 til 50 prosent.

- Media er en av flere informanter vi forholder oss til. Vi noterer oss det som står i Dagbladet.

Klinikksjef Jostein Todal på Sykehuset Telemark har flere ganger understreket overfor Dagbladet at sykehuset vil stille seg bak den avgjørelsen Helsetilsynet kommer fram til.

Utgivelsesdatoer for Syndrom i 2006

- Blad nr 1 - mars, uke 9
- Blad nr 2 - juni, uke 22
- Blad nr 3 - september, uke 39
- Blad nr 4 - desember, uke 50

Frist for bidrag er 4 uker før.

Følger du med på A.L.Fs nettsider - www.alfnorge.no?

YL - seminar

Direktoratet for arbeidstilsynet inviterte i mai til et seminar om YL - merking. 1.juli ble kravet om YL – merking fjernet, som følge av EØS-avtalen. Produsenter, importører og brukere av løsemiddelbaserte produkter og Arbeidsmiljøskaddes Landsforening var invitert for å gi sine synspunkter. Hvordan møter vi den nye situasjonen og hvordan begrense eksponeringen av løsemidler?

Tekst og foto: Jan Arne Dammen

Både Oddvar Petersen fra A.L.F, spesialist i arbeidsmedisin, overlege Håkon Lasse Leira fra St. Olavs Hospital i Trondheim, Bjørn Erikson, LO hadde sammenfallende synspunkter.

Det er nå ikke lenger et krav fra myndighetene om at produsenter, importører og selgere av produktene skal opplyse om YL grupper på produktene og i HMS – datablad.

Men det kom en klar anbefaling fra Arbeidstilsynet om at leverandørene fortsetter å beregne og opplyse om YL-tall. Arbeidstilsynet oppfordret også alle som bruker produktene om å fortsette å be om denne informasjonen.

YL - merkingen satte oss i stand til å vurdere risikoen ved å bruke produkter som inneholdt løsemidler. Tallet gikk fra 00 til 5, jo høyere tallet var, jo større var kravene til ventilasjon og verneutstyr ved bruk av stoffet. Evnen til å løse opp andre stoffer og den raske fordampingen gjør løsemidlene anvendelige – og veldig farlige.

Løsemidlene fordampes og forurenser luften vi puster inn og transporteres videre fra lungene og videre til blodet. Gjennom blodet fraktes løsemidlene så til viktige organer i kroppen, særlig hjerne og nervesystem, hvor de

Nestleder i A.L.F Oddvar Petersen framførte foreningens synspunkter for bl.a. leverandører, produsenter og Arbeidsdirektoratet.

kan gjøre stor skade. I mange år fungerte YL – merking godt, det var et godt innarbeidet verktøy som gjorde det enkelt for brukeren å kunne velge det produktet som avga minst løsemidler. Pr. i dag finnes ingen andre, tilsvarende hjelpemidler, og det er heller ikke lenger påkrevd at HMS - databladene inneholder YL - informasjon under punkt 15, men den kan legges inn under punkt 16.

Etter at forskriften falt bort, kan man ikke lenger merke med YL - gruppe på selve fareetiketten. Det kan imidlertid trykkes et annet sted på etiketten eller på emballasjen.

Oddvar Petersen fra A.L.F la fram foreningens synspunkter. Han hevdet at produsenter og leverandører av produkter som kan medføre helseproblemer

har et stort ansvar, og forlangte at de er seg sitt ansvar bevisst og tilrettelegger merkingen slik at omfanget av helseskader begrenses. A.L.F mener at YL -merkingen bør opprettholdes og at R-setningenes tallkoder påføres emballasjen eller vedlegges.

Uten å opprettholde YL merkingen i tillegg til annen lettfattelig merking vil A.L.F påstå at mange yrkesutøvere går en mørk framtid i møte. Man blir like uvitende som man var i 1982 før ordningen trådte i kraft. Han ba om at Arbeidstilsynet, fagforeninger, produsenter og leverandører samlet gir informasjon for å redusere omfanget av yrkesykdommer og skader, relatert til deres produkter.

- A.L.F føler et klart ansvar overfor våre medmennesker med ulike helseproblemer, relatert til eksponering for helsefarlige kjemiske produkter. På bakgrunn av dette aksepterer ikke A.L.F at slike sykdommer og skader skal resultere i store personlige tragedier og samfunnsøkonomiske konsekvenser, avsluttet Oddvar Petersen.

Seksjonsleder i Direktoratet for arbeidstilsynet Uno Abrahamsen takker Oddvar Petersen for synspunktene.

Flere verksteder nær stengt

For dårlig eller ingen ventilasjon, lemfeldig omgang med farlige kjemikalier og sviktende bruk av verneutstyr, er noen av funnene Arbeidstilsynet gjorde under inspeksjoner hos ulike verksteder i Nordhordland.

Av ARNE COLLIANDER

- Hos enkelte bedrifter fant vi dessverre altfor mange grove brudd på bestemmelsene om helse, miljø og sikkerhet. Vi var svært nær ved å stenge noen verksteder med umiddelbar virkning, pluss å politianmelde disse bedriftene, sier inspektør Kurt Halås i Arbeidstilsynet.

Flere verksteder manglet rett og slett ventilasjon. Andre steder var ventilasjonen tett, og bar preg av flere års manglende vedlikehold. Arbeidstilsynet avdekket også mangel på punktavsug.

Brukte ikke masker

Tilsynet kom også over verkstedsansatte som ikke brukte åndedrettmasker under sveising eller annet arbeid som utviklet helsefarlig støv. De ansatte hadde verneutstyret, men ville ikke, eller visste ikke hvordan det skulle brukes.

- Selv på verksteder der vi hadde varslet nøyaktig når vi ville komme, ble det ikke brukt masker. Enkelte steder der sveisearbeid ble utført, sto ansatte og røykte i sveisehallen, sier Kurt Halås.

- Dermed bidrar de til å varme opp støvet, ørsmå partikler som svever i luften. Da blir dette støvet enda farligere å puste inn, tilføyer han.

Lungesykdommer

Flere års arbeid under slike forhold kan fører til at de ansatte utvikler kroniske helseplager og sykdommer. Verkstedindustrien har også mye kontakt med stoffer eller kjemikalier som over tid kan være kreftfremkallende.

- Vi er ikke imponert over vernearbeidet hos noen av bedriftene med slike farer, sier Kurt Halås og Marit Bastesen, som var sammen om de fleste inspeksjonene i Nordhordland.

Kampanje

Inspeksjonene inngår i en kampanje for å bedre arbeidsmiljøet i mekanisk industri, verkstedsindustrien, bilverksteder og grafiske bedrifter. Målet er å redusere sannsynligheten for at ansatte skal utvikle løsemiddelskader, luftveis- og hudlidelser, og å øke de ansattes bevissthet på egen sikkerhet.

- Vi skal besøke 100 bedrifter. Hittil har vi vært hos 40. Derfor er det for tidlig å trekke bastante konklusjoner. Vi liker likevel ikke det vi foreløpig har sett, sier seniorinspektør Sigrid Røyrihus, lokal kampanjeleder.

Nitten pålegg

Det er hovedsakelig bedrifter på Osterøy og i Nordhordland som har hatt Arbeidstilsynet på besøk. I disse dager får en rekke verksteder varsel om pålegg som kan komme hvis ikke noe gjøres.

- Antall varsel om pålegg varierer fra null til opp mot tjue. Det siste er altfor mye, sier inspektør Kurt Halås.

En gjennomgang av Arbeidstilsynets postjournaler viser at Mastrevik Mek AS i Austrheim kommer desidert dårligst ut med hele 19 varsel om mulige

pålegg. Havstad Tinn AS på Fedje, Ågotnes Sveis AS og Radøy-gruppen AS fikk også en rekke merknader fra Arbeidstilsynet.

Frekhaug Stål AS, Lonevåg Beslagfabrikk AS, Frank Mohn Flatøy AS og Welltech AS på Ågotnes var de flinkeste i klassen. Her fant tilsynet ingenting å bemerke.

- Enkelte steder var det skremmende å iakttå hvordan arbeidet foregikk, sier Kurt Halås, som sammen med kollega Marit Bastesen sto for de fleste bedriftsbesøkene i Nordhordland.

Verst hos gamle bedrifter

- Vi fant noen få mønsterbedrifter, men hos flertallet sto det dårlig til, sier de to.

Det er helst gamle, lokale hjørnesteinsbedrifter som nå får påpakning fra Arbeidstilsynet.

- Flere av dem sliter med trang økonomi, og har gjerne ikke prioritert vernearbeid eller overgang til nyere, sikrere og mer moderne utstyr, sier Kurt Halås.

Enkelte steder kom inspektørene over dreiebenker fra 1940- og 1950-tallet.

- I dag finnes det lukkede systemer der sikkerheten er mye bedre, sier Halås. Der Arbeidstilsynet har hatt mest å innvende, vil det koste flere millioner å etterkomme kravene som nå er stilt.

- Jeg ser ikke bort fra at eksistensgrunnlaget til enkelte verksteder kan bli truet, men slike hensyn kan ikke vi ta. Vi prøver selvfølgelig likevel å bruke sunn fornuft, sier Arbeidstilsynets inspektør.

Ved å annonsere i Syndrom når du fram til arbeidsmiljøskadde og fagpersonell over hele landet.

Dørene åpnes til den politiske arenaen

Etter flere år med målrettet arbeid i hovedstyret er vi nå i ferd med å oppnå viktige posisjoner innenfor den offentlige forvaltningen. Vi føler at den type kunnskap A.L.F forvalter blir lyttet til og flere skjønner den samfunnsnyttige verdien disse kunnskapene representerer.

Av styremedlem Geir Werner

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har under et innledende møte i Rikstrygdeverkets Arbeids- og Rehabiliteringsdivisjon 20. oktober, blitt meddelt at vi er ønsket som medlem av arbeidsutvalget i RTVs yrkesskadeseksjon. Rikstrygdeverket er som sikkert alle vet det overordnede organet til alle landets trygdekontor. Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har i årrekker hatt visjoner om et slikt samarbeid for å kunne nå frem i diverse forvaltningsorganer med sine ervervede kunnskaper omkring yrkesrelaterte helseskader, ikke minst de psykososiale konsekvenser slike helseproblemer medfører.

Det ble forespeilet fra RTVs side at det i første rekke var ønskelig å ta fatt i saken som har blitt reist av Arbeidsmiljøskaddes Landsforening når det gjelder den nevropsykologiske utredningene som har blitt utført ved Sykehuset Telemark og eventuelle feildiagnoser som har blitt stilt ved utredning av f.eks. løsemiddelskadde. Det avventes svar fra Helsetilsynet i saken.

Det er viktig å poengtere at i dette fora skal det ikke diskuteres enkelt saker, men utveksles kunnskaper. A.L.F håper at dette samarbeidet vil bidra til en eventuell "forbedring" av de overordnede retningslinjene innen Rikstrygdeverket og for trygdekontorenes saksbehandlere.

Det ble også forespeilet fra RTVs side at et samarbeid med A.L.F vedrørende kursing av trygdekontorenes medarbeidere innenfor yrkesskader kunne være ønskelig. A.L.F er svært glad for å få anledning til å delta i slikt arbeid.

Dette er et viktig og stort gjennombrudd for ALF som på sikt kan endre forståelsen for de arbeidsmiljøskaddes

situasjon som igjen, håper vi, vil kunne forenkle saksbehandling og sikrere en kontinuitet i trygdeutbetaling selv om saken trekker ut.

Nestleder Oddvar Petersen var på et møte på Stortinget i begynnelsen av oktober og la frem problemstillingen: **"Eksponering for løsemidler og mestrings i trafikken"** for representanter fra samferdselsdepartementet. Dette er en sak som allerede ble fremlagt i 1987, men som på grunn av "døve ører og manglende forståelse" aldri ble satt noe fokus på, selv om det forelå masse kunnskaper om slik eksponering.

Oddvar har i etterkant, etter ytterligere samtaler, fått tilbakemelding om at man nå skjønner problemstillingen og at statsråden skal orienteres med det samme. Det vil bli stilt spørsmål i spørretimen om problemet. Arbeidstakere og private som eksponeres for løsemidler og andre kjemiske stoffer som kan redusere evnen til å ferdes i trafikken, bør igjennom informasjonskampanjer gjøres oppmerksom på risikoen, Dette vil forhåpentligvis bidra til at disse i større utstrekning motiveres til å beskytte seg mot løsemidler, helseskadelige stoffer og gasser. Trafikkuhell og ulykker har som kjent meget store samfunnsøkonomiske konsekvenser. A.L.F ønsker på denne måten å bidra til å øke forståelsen omkring løsemiddeleksponering og bilkjøring. Resultatet av dette møtet kan faktisk resultere i en reduksjon av antall ulykker i trafikken.

Undertegnede har også en avtale i Stortinget. Dette møtet skal først og fremst handle om **"Lov om yrkesskade"** og mulige endringer i denne. Representanter i hovedstyret har hatt et møte med advokat Leon Larsen som har fremmet endringer i loven. Nå som arbeidsmiljøloven allikevel skal endres vil Arbeidsmiljøskaddes

Landsforening søke deltakelse i denne prosessen.

Vi er nå glade for at A.L.F har tatt et stort steg i riktig retning for og kunne hjelpe arbeidsmiljøskadde i deres hverdag. Alle skal vite at det er et komplisert arbeid vi gjør og vi har ofte følelsen av at vi går ett steg frem og faller to steg tilbake. Nå ser det ut til at det kan løsnene noe. Det er derfor med vemod at vi erfarer at tillitsvalgte i noen lokallag fratrer sine verv og noen melder seg ut av foreningen fordi det skjer så lite. Hovedstyret ser på de siste resultatene som en lagseier, en seier for hele foreningen som alle skal ta en del i.

Dette er også en seier for de tidligere medlemmene som har valgt å stå utenfor A.L.F. Arbeidsmiljøskaddes Landsforening arbeider selvfølgelig også for disse.

Vi har sett tendensen i et par år ved at vi har kommet inn som en høringsinstans hos Arbeidstilsynet og andre. Nestleder Oddvar Petersen har blitt invitert til ganske mange seminarer og møter for å holde foredrag vedrørende arbeidsmiljøskader og konsekvenser. Vi prøver hele tiden å være mest mulig oppdatert, og vi vil alltid arbeide videre med slike tilbud til de som måtte ha ønsker om A.L.Fs deltagelse på kurs og seminarer.

Vi tror imidlertid at neste steg er massiv informasjon og i den forbindelse vil vi legge planer for skolering av medlemmer til foredragsholdere, slik at vi på denne måten ligger litt i forkant av informasjonsarbeidet ved at vi har ferdig skolerte foredragsholdere når mulighetene byr seg. Vi mener at vi om et par år vil ha behov for flere foredragsholdere i og med at A.L.F arbeider målbevisst mot større aktører/firma innenfor vårt interesseområde for å kunne tilby samarbeid innenfor kunnskap og motivasjon.

Vi vil orientere mer om utviklingen i Syndrom som kommer i mars 2006.

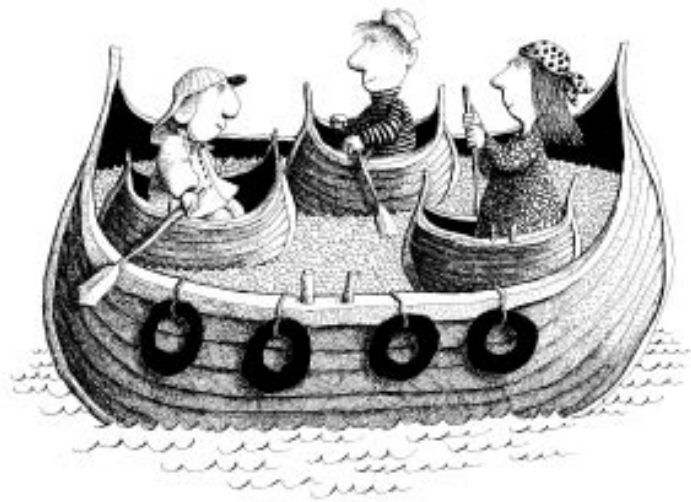
Likemannsskuta

Da jeg leste Dagbladet lørdag 5.11, ble jeg ganske oppbrakt og trist.

Det handlet om en reportasje fra Ekofisk, hvor oljearbeidere hadde fått skader av ulik karakter.

Her er det mange som har hjulpet til med å holde Norges-skuta på rett kjørl, og så vil ikke arbeidsgiverne være med på å ta ansvar for de arbeiderne som har pådratt seg skader under dette arbeidet med å få opp det svarte gullet, med fortjeneste til både operatøren og staten. Her har det vært drevet oljevirkosomhet i mange år, og folk har varslet om at de har fått skader av håndtering og eksponering av forskjellige kjemikalier, uten at de er blitt hørt eller tatt på alvor.

Her er det sannelig noe å ta fatt på, både for arbeidsgiver, Staten og oss som driver likemannsar-

beid. Hadde direktørene fått slike plager, hadde det sikkert vært gjort noe på et tidlig tidspunkt, både på beskyttelsessida og på erstatningssida!

Likemannsarbeidet har i hvert fall to sider, både den organiserte med møter og mer praktisk hjelp, og den sosiale siden.

Ofte er den sosiale biten likeså viktig som den organiserte, også for å få luftet ut trykket blant likesinnete, noe det kan være behov for en gang i mellom.

Som det går frem av reportasjen i Dagbladet, så er likemannsarbeid viktig, så her må dere bare bruke oss, medlemmer! Det er mange som har behov for oss, og som

trenger den hjelpa vi kan bidra med.

Ellers vil jeg ønske alle i foreningen en riktig god jul, og et aktivt nytt år!

Hilsen Grete Lian

Likemannsmidler for 2006

For å minne lagene om søknad om likemannsmidler, så må dere sende inn en beskrivelse av hvordan dere vil bruke midlene. Her trengs ikke spesielt søknadsskjema. Vi i hovedstyret får ikke vite beløpet som skal fordeles før ut på nyåret, så derfor er fristen for søknad satt til 1.mars 2006.

Men, etter at midlene er motatt og brukt, da skal dette rapporteres på egne regnskaps og rapporteringsskjema.

Sjøl om det er lenge til 1.mars, kan det godt begynne å tenkes. Hva har man ellers juleferie for?

Hilsen "nisse"- Grethe

Tegn abonnement på SYNDROM

Tidskrift for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)

Navn _____

Adresse _____

Postnr/-sted _____

Tre utgaver i året. Abonnementspris kr 100,- pr. år.
Sendes A.L.F, Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

MILJØSYSTEMET

ASPOAS

Norsk revolusjonerende beskyttelsessystem for sikker oppbevaring av løsemidler og brannfarlige væsker og gasser - konstruert for vern av mennesker. 1300 nordmenn i næringslivet/industrien dør hvert år av løsemiddelskader, samt 100 personer får varige hjerneskader. Aspoas er HMS-beskyttelsen.

Løsemidlene angriper vitale organer og kan i verste fall medføre døden.	Over 100 moderne bedriftsledere har anskaffet verdens mest effektive beskyttelse mot løsemiddelskader for sine ansatte.	Løsemiddelskader kan ikke helbredes - bare unngås.
Gir sikkerhet for medarbeidernes helse.	ASPOAS-systemet Ingen foran - ingen ved siden.	Man unngår slike skader ved Aspoas-systemet i drift.

Grunner for bedriftsledere til å anskaffe systemet:

Brannsikring - eksplosjonsvern - gass og giftfjerning - ventilasjonstilskudd - lekkasjesikkert - innbruddsikker - automatisert - framtidsrettet HMS-system som er forut for sin tid - mindre sykdomsfravær gir god bedriftsøkonomi - beskytter ansattes helsetilstand vedvarende. Anbefalt av HMS-organisasjoner - PR-verdi for bedrifter utad. Hindrer krav fra miljøskadde. Hindrer bøter og krav fra Arbeidstilsynet. Ingen klager fra personell og verneombud. Sikkerhet for medarbeidernes liv. Hindrer brannskader. Dekker de skjerpede HMS-forskriftene. Digital styring. Kan tilkobles SD-anlegg og alarmer. 4 komplette anlegg er montert i Norges høyest graderte fjellanlegg i Forsvaret. Systemet var helt suverent på alle HMS-områder innen dette fagfelt. ASPOAS leveres i størrelser og formasjoner etter behov og kan erstatte bygging av kostbare spesialrom. Systemet kan spesialbestilles til å ivareta oppbevaring av 1 til 6 stk 200 l fat med løsemidler, brannfarlige væsker og stoffer. Over hundre systemer solgt i Norge med ypperlige referanser.

Anbefalt av EUROPEAN SAFETY FEDERATION med 14 medlemsland. Testet av Arbeidstilsynet med topp resultat - anbefalt av branninspektører - bedriftseiere - verkstedsledere - verneledere - sp.rådgiver, siv.ing. G. Flatheim. Mange spesialister mener ASPOAS systemet er verdens sikreste på sitt område.

Produsent: A/S REGULATOR, Postboks 80, 5863 Bergen

Telefon 55 22 82 02 • Faks 55 22 98 40

Internett: www.regulator.as • E-post: regulator@regulator.as

Patenter: Norge nr 178391 • EU nr 0792115 • USA nr 5.779.537

ARBEIDSMILJØSKADDES LANDSFORENING

Hvem er vi, hva gjør vi, hva vil vi ?

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er en parti-politisk og religiøst uavhengig interesseorganisasjon for personer med sykdommer eller skader som har eller kan mistenkes å ha sammenheng med arbeidsmiljøforhold. Initiativet til foreningen ble tatt og styres av arbeidsmiljøskadde selv.

A.L.F skal fremstå som et ressursorgan i arbeidet med å forebygge og informere om løsemiddel- og andre arbeidsmiljøskader relatert til omgang med helseskadelige stoffer, og å gi opplysninger til de som vil vite mer om disse problemene.

A.L.F har likemannstilbud i alle lokallag. Likemannsarbeid går ut på at personer innen A.L.F, gjennom private samtaler, deler erfaringer med andre som har liten eller ingen kjennskap til problematikken rundt skader eller sykdommer ervervet i forbindelse med utøvelse av sitt yrke. Dette er en viktig del av arbeidet A.L.F gjør.

A.L.F søker alltid å ha et tett samarbeid med de offentlige myndigheter, fagforeninger, bedriftshelsetjenester, arbeidsgivere og verneombud.

A.L.F er tilsluttet Norges Handikapforbund og vi kan tilby de samme medlemsfordeler som andre NHF-medlemmer får.

A.L.F er landsomfattende med lokallag/kontakter i alle fylker.

A.L.F utgir et eget medlemsblad, «Syndrom». Bladet utgis 4 ganger per år og presenterer aktuelt stoff, nytt fra lokallagene og annen viktig informasjon.

A.L.F har et eget fagråd sammensatt av eksperter innenfor jus, psykologi, yrkeshygiene, arbeidsmedisin, trygdekompetanse og sosialt arbeid.

A.L.F skal foruten det å ivareta interessene til de med ervervete sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet, også ivareta interessene til de pårørende.

A.L.F skal ivareta interessene til de som kan være utsatt for å bli påført sykdommer eller varige skader under utøvelse av sine yrker.

A.L.F skal arbeide for å bedre forholdene i forbindelse med diagnostiseringen av sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet.

A.L.F skal drive informasjonsarbeid om skadevirkninger og konsekvenser, og hva en bør ta hensyn til for å unngå skader, for eksempel bruk av nødvendig og hensiktsmessig verneutstyr.

A.L.F skal arbeide for å opprette rehabiliteringstilbud for arbeidsmiljøskadde i Norge.

A.L.F skal markere foreningen i sammenhenger der risikoen for skader er stor.

Vårt arbeid bygger på at alle mennesker har samme grunnleggende behov og at alle mennesker er likeverdige. På bakgrunn av dette aksepterer vi ikke at sykdom eller skader skal resultere i økonomiske eller sosiale ulikheter.

Vi vil, bl.a. gjennom samtaler med pårørende, øke kunnskapen og forståelsen for de arbeidsmiljøskaddes problemer med å mestre hverdagen sosialt.

Vi vil gjennom vårt informasjonsarbeid og ved hjelp av våre erfaringer og kunnskaper øke motivasjonen hos yrkesutøvere og bedriftsledere til å arbeide aktivt for å bedre helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedrifter hvor dette er nødvendig. Vi vil arrangere kurs og seminarer hvor helsepersonell, bedriftsledere, vernepersonell og yrkesutøvere kan delta.

JA, jeg ønsker å melde meg inn i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

Navn _____

Adresse _____

Postnr _____ Sted _____

Epostadr _____

- Løsemiddel-/kjemisk/annen arbeidsmiljøskade
 Husstandsmedlem/pårørende
 Interessemlem
 Ønsker opplysninger om kollektivt medlemskap

Sendes
i frankert
konvolutt.

**Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening
Postboks 9217 Grønland
0134 OSLO**

Hva er løsemidler?

Løsemidler er væsker som løser opp faste stoffer. Løsemidlene vil under bruk gå over i damp eller gassform og trekkes ned i lungene via åndedrettet og føres videre ut i kroppen via blodbanen. Mange løsemidler har evnen til å trenge gjennom huden og føres videre rundt i kroppen. På grunn av halveringstiden blir organiske løsemidler lagret i kroppens fettvev og kan forvolde skade i hjerne og nervecellene. På grunn av sine kjemiske egenskaper kan de over tid skade sentralnervesystemet. De kan også skade slimhinner og indre organer som lever og nyrer.

Hva er Isocyanater?

Isocyanater er ikke et løsemiddel, men et kjemisk stoff som finnes i en hel rekke produkter som benyttes bl.a. i bil, møbel og bygningsbransjen. De som arbeider i bilbransjen, f. eks. med oppretting, billakkering og bilglass, kommer i kontakt med isocyanater gjennom kjemikalier, lim og lakkprodukter. Dessuten vet man at isocyanater frigjøres ved oppvarming. Dette er spesielt aktuelt ved sveising og annet mekanisk arbeid som utvikler varme og som foretas på lakkerte og andre behandlede flater. Det har lenge vært kjent at kontakt med isocyanater kan medføre akutte og kroniske helseskader, som for eksempel lunge- og hudsykdommer. Nyere forskning har vist at dette problemet sannsynligvis er mye mer omfattende enn man tidligere har trodd.

Hva er MCS? (Multi kjemisk overfølsomhet)

Mange yrkesaktive, som har fått ødelagt helsen på grunn av skadelig kjemisk påvirkning, har i tillegg utviklet MCS. Tilstanden kjennetegnes ved at de som rammes reagerer med sykdomssymptomer på kjemiske stoffer, selv i meget lave konsentrasjoner. Tilstanden opptrer relativt ofte sammen med andre helseskader, som for eksempel løsemiddelskader, astma og skader på slimhinner.

De som blir syke får symptomer fra flere organsystemer, oftest fra sentralnervesystemet og luftveiene. En del personer får i tillegg psykiske problemer, som kan skyldes virkninger av det kjemiske stoffet i seg selv, eller belastninger som følge av sykdommen.

Pårørende

Når en person blir utsatt for en skade relatert til bruk av helseskadelige stoffer, får dette store konsekvenser for familien. Det vil igjen gi seg utslag i den skaddes situasjon og kan i mange tilfeller medføre til psykiske belastninger for alle, i tillegg til sykdommen. Det er derfor viktig at de pårørende, sammen med den skadde, blir informert om hva en løsemiddelskade eller annen kjemisk helseskade innebærer, hvorfor den skadde har endret personlighet og hvordan en best skal takle en vanskelig familiær situasjon.

Mangel på slik kunnskap hos de pårørende skaper ofte unødige konflikter. Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har som et av de viktigste formålene å tilrettelegge for en større forståelse og kunnskap omkring denne problematikken.

Vansker med å mestre aggressivitet er et sosialt handikap. For å skjule sine problemer med det er det vanlig at den skadde isolerer seg, og ofte er det ektefellen som må representere familien utad.

Med andre ord får den skadde ofte stadig færre kontakter med andre, og blir mer og mer avhengig av sin ektefelle og øvrige familie.

Løsemiddel- og andre kjemiske helseskader kan i mange tilfeller ikke helbredes, men man kan lære seg å leve med dem.

MEDLEMSFORDELER

Som hovedmedlem i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er du i tillegg fullverdig medlem i Norges Handikapforbund. Du får en rekke gode, nyttige og varierte medlemstilbud både igjennom A.L.F og NHF. Medlemskontigenten må være betalt for å kunne benytte seg av medlemsfordelene.

Råd og veiledningstjeneste.
Rettighetsinformasjon.

Rabattordninger på: Bensin, hotell-
opphold, feriereiser og bilutleie.

Bli medlem nå!

Gunstige forsikringsordninger.
Medlemskap i NAF til redusert pris.

NHFs feriehytte m/anneks kan
leies til svært gunstige priser.

Medlemskontigent per 1.1.2003

Kr 270,- for hovedmedlemmer/interessemedlemmer

Kr 135,- for husstandsmedlemmer

A.L.Fs lokallag og kontaktpersoner

Akershus lag av A.L.F

Leder Tom Vernang
Steinsleppen 9, 1405 Langhus
Telefon 64 87 37 46
E-post: t-egil-v@online.no
Lagets adresse:
Holteveien 5, 1400 Ski
Lagets telefon 90 21 43 51

Aust-Agder lag av A.L.F

Leder Jens Olav Solli
Gml. Sandvigsvei 21
4816 Kolbjørnsvik
Telefon: 37 01 11 25
Mobil: 90 60 12 33
E-post: jensolli@start.no
Lagets adresse:
Myratunet Bo & omsorgssenter
4849 Arendal

Buskerud lag av A.L.F

Leder Jan Arne Dammen
Revefaret 47, 3033 Drammen
Telefon: 32 88 55 07
Mobil: 90 59 31 53
E-post: arnedam@online.no

Finnmark lag av A.L.F

Kontaktperson Bjørn-Erik Reiersen
Marienlund 21 B, 9511 Alta
Mobil: 91 55 76 00
E-post: reiersen@hoved.net

Hedmark

Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no

Hordaland

Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no

Møre og Romsdal lag av A.L.F

Leder Frode Steen Gunstensen
Moen, 6440 Elnesvågen
Telefon: 71 26 50 82
Mobil: 99 74 66 72
E-post: frode@alfnorge.no

Nordland

Norges Handikapforbund
Sjøgata 15, 8006 Bodø
Telefon: 75 69 12 00
E-post: helseskader@nhf.no

Nord-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Bjørg Ø. Mostad
Myraveien 6, 7710 Sparbu
Telefon: 74 14 35 11

Oppland lag av A.L.F

Leder Jan Bakken
Åveitbakken 1 A, 2609 Lillehammer
Telefon: 61 25 48 75
Mobil: 92 03 41 53
E-post: ja-torb@online.no

Oslo lag av A.L.F

Kontaktperson Odd Pram
Hammerstads g 23 C, 0363 Oslo
Telefon: 22 69 18 68
Mobil: 91 38 82 13
E-post: opram@c2i.net

Rogaland lag av A.L.F

Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no

Sogn og Fjordane

Kontaktperson Kjell Horn
6770 Nordfjordeid
Telefon: 57 86 00 24
Mobil: 48 10 00 34
E-post: helseskader@nhf.no

Sør-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Grethe Lian
Ilsvikveien 21 B, 7018 TRONDHEIM
Telefon: 73 52 90 58
Mobil: 40 47 28 02
E-post: grlian@online.no

Telemark lag av A.L.F

Leder John André
Porsgrunnsvegen 19 A, 3730 Skien
Telefon: 35 52 12 83
E-post: e-andren@online.no

Troms lag av A.L.F

Leder Leif G. Morland
Venusveien 40, 9024 Tomasjord
Telefon: 77 63 95 96
Mobil: 90 74 95 99
E-post: leifgm@online.no
Internett: <http://home.no.net/alftroms>

Vest-Agder lag av A.L.F

Leder Lars Kristian Hille
Postboks 168, 4502 Mandal
Telefon: 38 26 11 65
Mobil: 91 30 88 73
E-post: kr-hil@frisurf.no

Vestfold lag av A.L.F

Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no

Østfold lag av A.L.F

Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no